

250 Ft

A szerző írja bevezetőjében:

Hogy vándorolni születtem nem késő. Rémult szüleimmel már hatévesen körültem, hogy disszidálni fogok, mert az akkori társadalom nem engedélyezte a rendszeres nyugati utazást. Leginkább a brazil öserdőbe vágytam. Később látogaltam az elképzeléseim, megelégedtem Olasz- és Spanyolországgal, ahol a Madridiakkorussal „turnézgattunk”. Elvonultam teljes egyedüllétben, hogy három hónapra magammal maradjak Párizsban, végül – bizonyítékaul, hogy legképtelenebb gondolataim is valóra válhatnak – a magyar nemzeti légitársaság pilótájaként folytattam az utazásokat, immár munkaként, kötelező jelleggel. Eleinte csak Európában. Görögország lett szívem új válszortója, Athén, Szaloniki, Korfu és a kis szigetek, Pórosz, Hídza. Majdan rákerültem a hatalmas, öreg mackóra emlékeztető 767-esre, a nagyobbik Boingra és megismerhettem újabb otthonaimat, ahová, amikor és akikkel a szex vezérelt.

Czigány Ildikó, aki a MALÉV első női utasszállító pilótája (végzettsége szerint zenetörténész), íróként és költőként is nevet szerzett magának. A Z-füzetekben is jelentkezett már: 1993-ban egy prózakötete (*Zene a fenyvessén*), 2003-ban pedig egy verskötete (*Induló májúr*) jelent meg sorozatunkban.

CZIGÁNY ILDIKÓ

Útközben

A VILÁG PILÓTA(NŐ) SZEMMEL

Z-füzetek/130

CZIGÁNY ILDIKÓ

Útközben

A VILÁG PILÓTA(NŐ) SZEMMEL

BUDAPEST

Z-füzetek/130

**Sorozatszerkesztő:
SIMOR ANDRÁS**

**Tipográfia:
DOMJÁN ISTVÁN**

© Czigány Ildikó

A szerző írja bevezetőjében:

Hogy vándorolni születtem nem kétséges. RémuIt szüleimmel már hatévesen közöltem, hogy disszidálni fogok, mert az akkori társadalom nem engedélyezte a rendszeres nyugati utazást. Leginkább a brazil őserdőkbe vágytam. Később lágyultak az elképzeléseim, megelégedtem Olasz- és Spanyolországgal, ahol a Madrigálkórussal „turnézgattunk”. Elvonultam teljes egyedüllétben, hogy három hónapra magammal maradjak Párizssal, végül – bizonyítékául, hogy legképtelenebb gondolataink is valóra válthatók – a magyar nemzeti légitársaság pilótájaként folytattam az utazásokat, immár munkaként, kötelező jelleggel. Eleinte csak Európában. Görögország lett szívem új választottja, Athén, Szaloniki, Korfu és a kis szigetek, Porosz, Hidra. Majdan rákerültem a hatalmas, öreg mackóra emlékeztető 767-esre, a nagyobbik Boingra és megismerhettem újabb otthonaimat, ahová, amikor és akikkel a sors vezérelt.

Czigány Ildikó, aki a MALÉV első női utasszállító pilótája (végzettsége szerint zenetörténész), íróként és költőként is nevet szerzett magának. A Z füzetekben is jelentkezett már: 1993-ban egy prózaÚtközben (Zene a tengeren), 2003-ban pedig egy versÚtközben (Induló madár) jelent meg sorozatunkban.

Letölthető:

[\[PDF formátumban \]](#) [\[EPUB formátumban \]](#)

Ne értsd félre: a világot én látom így, legsajátabb szemeimmel. Én, a világ picicikája, átmeneti jelenség, utamnak „ikszedik” stációjánál, békésen lélegzetet véve.

Tehát: el ne hidd egy szavamat se! A te utad más. Ez az én utam. Nekem osztotta a szolgálatvezetés.

Szerencsénk van, mert mindannyian ugyanoda megyünk végül. Van, aki nem akar elindulni. Van, aki kiszáll. Van, aki soká tévelyeg. De előbb-utóbb mindannyian odaérünk. Közben persze szorgalmasan hülyézzük egymást – nem is ok nélkül. Aztán kiki egyszer csak a homlokára csap és megbocsát mindent még a Teremtőnek is. Aki pedig a legkegyetlenebbnek látszik lenni mindünk közt.

Hogy vándorolni születtem, nem kétséges. RémuIt szüleimmel már hat évesen közöltem, hogy disszidálni fogok, mert az akkori társadalom nem engedélyezte a rendszeres nyugati utazást. Leginkább a brazil esőerdőkbe vágytam! Később lágyultak elképzeléseim, megelégedtem Olasz-és Spanyolországgal, ahol a Madrigálkórussal „turnézgattunk”. Elvonultam teljes egyedüllétben, hogy három hónapra magam maradjak Párizssal, végül pedig – bizonyítékául, hogy legképtelenebb gondolataink is valóra válthatók – a magyar nemzeti légitársaság pilótájaként folytattam az utazásokat, immár munkaként, kötelező jelleggel. Eleinte csak Európában. Görögország lett szívem új választottja, Athén, Szaloniki, Korfu és a kis szigetek, Porosz, Hidra. Majdan rákerülhettem a hatalmas, öreg Mackóra emlékeztető 767-esre, a nagyobbik Boeingra és megismerhettem újabb otthonaimat, ahová, amikor és akikkel a sors vezérelt. Ha azt mondom: New York, Toronto, Omán, Thaiföld, Japán – a lényeg észrevétlen marad. De még úgy sem rossz...

Csemegézzon mindenki kedve és tudatállapota szerint!

Úton lenni jó.

Már akkor megismertem ezt az érzést, amikor négy-öt autóval kanyarogtunk az Alpok szűk útjain, hogy kitartásunk jutalmául az utolsó alagútból úgy szaladjunk elő, mint a varázslat! Más táj fogad, a nyár piheg köröttünk szerényen, amint a hegyek véget érnek és a Pó-síkságon lelassulnak a folyók, lélegzetet vesz végre a természet. Hányszor átéltük ezt a pillanatot! Este már Velence sós hullámai csapkodták a síkos lépcsőket előttünk. Énekeltünk, nemcsak a templomokban, hanem vacsora után az utcán is. Ferrara kávészínű, Bologna hús-vörös, Pescara fehér kavicsokból épül, de a legjobb talán maga az út, a finom átváltozás – percek kromatikája épít – haladunk, ringat és zsongít a hang, valami felé haladunk, várakozást dédelgetve szívünkben.

Ez a végtelenül megnyugtató érzés tölt el most is, amikor repülünk. Múlnak az órák, telik az idő. A tudat, hogy úton vagyunk, megnyugtat. Alattam az óceán, felettem az ég! Mi vagyunk a létra, ahogy Weöres Sándor írta. Nem sürgős semmi, türelemre tanít az út. Másfél órája szálltunk fel, még hátra van tíz. Elrettentő? Dehogyan. Hiszen csak tízig kell számolni – lassan.

Béke van, hatalmas béke. A lányok teát hoznak, ha kérünk, s ha jólesik felállni pár percre, végigsétálok a repülőgépen: mélyen alszik a nép. Puha frottír zokniban lépegetek a homályban, átlépek kinyújtott lábakon, szuszogó alakok, álmos gyerekarcok néznek rám. Az egyik folyosón elsétálok a hátsó konyháig, a másikon vissza. Kétszázharmincan alusszák édes álmukat. Ránk bízták magukat az éjszakában. Ránk és erre a két jószágos hajtóműre, akik órák óta itt dorombolnak szünet nélkül. Akkorák, hogy beömlőnyílásukban állva elférnek, és csak ketten vannak, nem többen. Nagyon meg kell bízunk bennük! A világ távoli részein, ha a váltószemélyzet meghozza gépünket, és körbejárom, mindig meg is állok a hajtóművek előtt.

Megérintem még meleg fémtestét és megbeszélem vele... Mi összetartunk. Ránézek és tudom, hazafelé is velünk lesz, végig. Sőt! Olyan erő árad belőle, hogy hátra kell lépnem egyet, fellök szinte, és tetőtől talpig megmozgat zizegő sugaraival. Érzem közelségét akkor is ha becsukom a szemem!

Tehát úton lenni jó. Valahol lenni már kettős érzés.: hasztalan vágyak nyaggatnak, honvágy, idegenség, félelem, vagy nosztalgia, elvágódás és az indulás kényszere. Itt vagyok Bangkokban, együtt reggelizünk a zubogó medence vize fölött, ananászt és papáját, de gondolatom a fagyos, kihalt udvarban jár: jól van a kutya? És a liba? Van mit enniük? Vagy befagyott a vizük? Már megint hétvégén leszek csak otthon, csukva a posta, nem tudok edzésre se menni. Kedd, szerda – számolom a napokat – igen, megint öt napra jövök vissza.

– Mi van, hétvégére hazaengedtek? – nevet Laci, aki csak jövő hét közepén jön újra.

Kicsit irigylem. Többet lehet otthon.

Ahol éppen vagy – állsz, nem forog a kerék – könnyen beszivárognak gondolataid közé a gondok. Jó itt, de menjünk már. Jó itthon is, de mikor indulunk? Csak akkor teljes a béke, ha dohog a motor. Hajó, vonat, repülő – mindegy mivel, csak menjünk! Haladjunk – ahogyan oktatóm és Mesterem szokta volt mondani. Ne álljunk meg egy pillanatra sem. Hiszen az út tele izgalommal, szépséggel, keserőséggel és tanulsággal. Vár az út, a végtelen hosszú, mindegy hová vezet, menni kell rajta.

A végén majd minden kiderül.

***

Szól a müezin.

Amikor először szólalt meg hajnali ötkor, azt hittem légiriadó van. Kinéztem (volna) az ablakon, de a szemközti ház is eltűnt a homokviharban. Ekkor lecsücsültem az ágyra elgondolkodni, vajon hol is vagyok? Megvan, Bahreinban!

Szól a müezin és édesen fájdalmas hangja már beépült tudatunkba. Ahogy a fekete selyemkendőkbe burkolózó „varjú-lányok” látványa is. De belőlük keveset látni, szinte csak férfiak vannak az utcán, fehérben, fejükön egy kockás „asztalterítővel”. A szimulátor üvegcsarnokába már én sem léphetek be fedetlen vállal. Ezt eleinte akadékoskodásnak találtam, pár nap alatt azonban annyira hozzászoktam, hogy a miniszoknyás, hasukat-mellüket kilógató, kövér európai nők emlékképe vált kissé mulatságossá. De szerencsére errefelé nem sok jár ebből a típusból. Pedig Dubaihoz hasonló, nyitott arab országban vagyunk, még sört is lehet kapni bizonyos helyeken, felhőkarcolók épülnek és jacht klub, barátságos kis szállodánk tetején terasz és úszómedence teszi a napimádó északiak számára is elviselhetővé a várost. A helybeliek gondosan befedik testüket a nap és a por ellen. Én is belátom: ez nem ablak-nyitogató hely. Szobámban egy óra alatt lehelet finom porréteg fed be mindent. De nem néz rám csúnyán a takarító, tudja, holnap magamtól is be fogom csukni az ablakot.

Két szimulátor gyakorlat közt megnézzük a *szuk*-ot, azaz a piacot, ahol nemcsak a színekbe szeretek bele, hanem kis híján egy kasmír kelmésbe is. Az arab férfiak nálam nem rúgnak labdába, de a kasmír kereskedő végre jóképűnek találtatott és gyönyörű selymek közt ült, magányosan.

Másnap autót béreltünk, mert mint kiderült, itt csak a tevé jár gyalog. Járdá nincsen is, a széles autóutak mentén viszont ezerszínű a virág. Kollégáim burnuszt vásároltak maguknak aztán jókedvűen beültek mögém az autóba és elővették a sört. Persze csak egy dobozzal, mert itt inkább benzint érdemes inni. Annak ötven forint litere, egy doboz sör viszont ezer.

Ma a szimulátor tüzetesebb átvizsgálásakor felfedeztem egy picinyke *Koránt* a tartalékiránytű alatti rekeszben. Géptartozék. Kezdek rá kíváncsi lenni. Majd egyszer eljön az ideje talán annak is. Most egy csodálatos repülőgépet tanulunk meg üzemeltetni. Azt a gépet, amire mindig vágytam, mióta pilóta lettem. Öregebb és (szó szerint) súlyosabb egyéniség, mint a Fokker, amivel korábban repültem. Több figyelmet igényel, néha még egy kis gondolkodást is. Bennem a TU-154-es emlékeit idézi. „Végre.” – szakadt föl bennem egy sóhaj, amikor a „kis Boeing”-ről ismerős fogalmakkal találkoztam, itt végre minden úgy van, ahogyan – távoli emlékeim szerint – egy repülőgépen lenni szokott. A Fokker szép, modern, de – bocsánat – „makett”. A 767-es lélekemelő és bonyolult. Mint egy zenemű. Tudomány a szárnya, tudomány a hajtóműve, egy hosszú repülés alatt hetven tonna (!) súly is elfogyhat, semmivé válhat a levegőben. Ekkora tömeg-, súlypont- és sebesség-különbség gondolkodásra készíti az embert. Itt valóban van értelme a számolásnak, a mérésnek, az eljárásoknak és a felkészülésnek. Sok sebből vérzik, ha elhanyagolod, de ha gondos vagy és törődsz vele: gyönyörű állat lesz, vissz a hátán engedelmesen.

Pislogunk. Nemcsak azért, mert a szimulátor mélyéről jöttünk elő. Délben láthatatlanná válik a világ. Vakít a fehér – házak, autók, férfiak, hófehér vasalt vászonban. Tiszták. Talán nekik van igazuk... – gondolom, miközben előreengedek

egy férfit. Itt rend van. Nem lázadt fel önmaga ellen a nőiség, nem akarnak mindenáron vagy férfinak, vagy kurvának látszani. A fátylas kalap az ománi légiutaskísérők egyenruháján mindenkit nővé tesz, aki egy csöppet is az. Elegáns és szép nővé. Fekete leplük alatt a „varjú-lányok” is kedvesek, amint a színes szoknyás thai lányok mosolya egyszerű és őszinte. Tulajdonképpen miért „kell” nekem férfi szerepet játszanom? Miért vágyom én arra, hogy olyan erős, okos és ügyes legyek, mint ők? Mert nyilvánvaló, hogy kislánykoromtól kezdve ezért akartam fiú lenni, hogy az „ideálisát” én magam teljesítsem be. Ezért választok most is minduntalan olyan feladatokat, amelyet azok a férfiak művelnek, akikre felnézek. Pilóták, harcosok, filozófusok. Vagy állatot-embert megmentő, a halállal napi kapcsolatban levő orvosok. Én nem közülük akarok választani, hanem felül akarom múlni őket. Ami úgysem sikerül, de legalább törekednék rá! Na, erre varrjon gombot egy kineziológus! Nem tudnék esetleg megelégedni azzal, hogy csodálom őket? Milyen megkönnyebbülés volna, ha nem kéne folytonosan bizonyítanom: én is vagyok olyan erős és bátor, mint ők! Ha elismerném, hogy én csak második vagyok a sorban. Az se rossz hely. Nem hiszem, hogy kevésbé szeretnének. Sőt... De én mindig a kockázatot, az ismeretlent, a bizonytalant választom, a biztossal, a megszokottal szemben. Mégis a „jang” erők volnának túlsúlyban bennem? A simogatásból elég egy pár darab, utána megyek utamra, mint a kandúr macska. Lekenyerezni, idomítani, kényszeríteni nem lehet. Vad vagyok és bekeríthetetlen. Egyedül teljes és szabad.

Ma reggel jött egy rigóalakú, trópusi dalú vendég a párkányomra. A pálmafán macska unatkozott. Szól a müezin. Eleinte idegesített. Most meg – az utolsó napon – előveszem mobil telefonomat és kitartom a nyitott ablakon. Hangrögzítés üzemmódban.

***

New York, New York. Ahogy énekeljük. Hány ember álma egyszer eljutni ide! Jószérivel én is úgy vélem: a világ közepe. Vagy legalábbis harminc évvel ezelőtt az volt. Például 1987-ben, amikor először jártam ott, huszonévesen. Felvitt a nagyszobányi aranylift a WTC tetejére. A századik emeletről lenézni a csillogó-morajló városra – nem a magasságtól volt szédítő.

Azt a zúgást nem lehet elfelejteni... most is, ahányszor nyugovóra térek a New Yorker szálló 20. emeletén, kissé felemelt ablaknál, magam is csodálkozom, milyen jól tudok aludni a jellegzetes New York-i hangzavarban. Mert a 20.-ra már „térrelválasztón” keresztül jutnak fel a hangok, elegyedve egymással, szimfonikus zenekarrá egyesülve. Wagneri zúgássá, amiből csak a tűzoltók szirénája, vagy egy-két túlméretes teherautó motorjának harsonája válik ki, az is magától értődően. Egyébként csak a tömeg gurul, folyamatos folyamként. Máshol ünnepeken tolonganak ennyien az utcán, a Manhattanben minden délután.

Nem vágyom lemenni. A 20.-ról látom kedvenc aranyíveimet a Chrysler palota tornyán és ez elég. Most megint menjek le a Conveyba? Vagy az egydollárosba. Hát, jó, lemegyek, mert mit csinálnék? Estig valahogy ki kell húzni, mert ha most elalszom, éjjel 3-kor fogok felébredni, másnap délben viszont indulunk haza, tehát pihenni kell.

Így adjuk elő: 48 óra New York, 48 óra Budapest. Múlt hónapban négyszer egymás után.

Van aki szörnyülködik: – Jesszus, négyszer voltál NY-ban szeptemberben?

– Igen. Ez a dolgom.

– Nem fárasztó?

– Jobb, mint egy irodában reszelgetni a körmöm, amíg le nem jár a munkaidő...

A másik kicsit irigykedik, látom:

– Ezt nevezem! Havi négy New York, és ezért még fizetnek is!

– Próbáld ki! Nem kell pilótaként, legyél csak utas. Az havi nyolc időzóna átlépés, havi nyolc kimaradt éjszaka. Nem tudsz otthon semmi rendszert vinni az életedbe, hiszen egyik héten szerdán érsz rá, másik héten mondjuk pénteken. Még szerencse, hogy nálunk az egész család ilyen bolond életet él, az ünnepnapok nem a naptárban találhatóak. Apu éjfél misét közvetít Karácsonykor, testvéreim is „tévéznek”. S ha egyszer elígérkezem egy születésnap összejövetelre, előző nap fog Főpilótánk telefonálni, hogy „Apukám, Apukám, holnap még Bangkokba, leragadt az egyik gép.” Oszolj szentély, dől az oltár. Persze. A fogorvost megint lemondom, úgymond tudja, hogy beszámíthatatlan vagyok.

Szóval, huhogunk megint NY felé. Itt mindennek más a léptéke. Az első négy óra szinte észrevétlenül telik el. A lányok túlesnek az első kiszolgáláson, nekünk is vacsorát hoznak. Míg eszünk, elérjük a partokat, lassan meg kell kérni az óceáni engedélyt. Beírom a fedélzeti számítógépbe a pontos széladatokat és ellenőrizzük a gépet, valóban minden úgy működik-e rajta, hogy nekivághatunk a „nagy pocsolya” átrepülésének. Amikor „kihajózunk” az óceán fölé, elköszön tőlünk az utolsó angol irányító egység és jó utat kíván. Az addig élénk rádió csevegés lassan távolba vész, a radarok nem látnak többet minket. Egyedül maradtunk az éjszakában.

A harmadik zöldtea után feljön az esthajnalcsillag. Felmegyünk 390-re. Ez 39 ezer lábnyi magasság, közel 12 ezer méter. Felszállás után még túl nehezek lettünk volna hozzá, de néhány órányi repüléssel elfogyasztottunk annyi üzemanyagot, hogy tudjunk ismét emelkedni. Amíg át nem érünk a „túloldalra”, addig maradunk is ezen a szinten. Így különítik el egymástól az átrepülő gépeket. Késő van, nemsokára megindul Amerika felől a szembeforgalom. A nap második 12 órájában visszafelé mozog a forgalom, mint egy félsávós útlezárásnál, hol erre, hol arra mennek a gépek. Természetesen az időt a világ minden részén GMT-ben számolja minden személyzet, különben káosz lenne.

– Elég jó kis turbulencia lesz nemsokára – nézegetem az előrejelzést.

– Még etetnek a lányok, talán addigra befejezik.

Fél óra múltán a lányok még mindig nem végeznek, kávé, fagylalt, sok minden finomságból válogathatnak utasaink.

– Te, ezek nagyon etetnek... de hogy fognak mindjárt hányni! – nevetgélünk Lacival, könnyű nekünk.

Már kezdődik a „himbi-limbi”.

– Ha tudsz beszélni rövidhullámon Ganderrel, kérhetnénk más magasságot, hátha ott nem ráz ennyire – javasolja a kapitányunk, majd hozzáteszi egy üde gesztussal: „*Due to fucking weather*”.

Közben elhagyjuk a középső hosszúsági kört, a 030-ast, amelyen túl már Gander felügyel ránk. Mögöttünk marad az a pont is, amelynek helyét az aktuális szél függvényében számoljuk ki, a *Point of no Return*, azaz ETP. Ha ezt elhagytuk, már csak előre felé repülhetünk, bármi történjék is. Visszafordulni ugyanis nem volna elég üzemanyagunk.

Haladunk, végtelen az idő. Hajónk szeli az óceánt, meridiánok tagolják, akár évet

az ünnepek, szerkezetet adva a széthulló időnek. Mint a szív dobbanása olyan: már megint itt egy jelentőpont, eltelt ismét 40-50 perc. Eljön a félutat jelző harmincas kör és a halk ETP, ami meghatározza hollétünket a térben és időben. És mégis, a szigorú szerkezet, a ritmus ellenére valami furcsaság történik: megáll az idő!!! Észrevétlen, csendes viharba kerülünk minden alkalommal. Egy bizsergő pont keletkezik a Semmiben, ami körül vagy begyorsul az idő, vagy megnyúlik, attól függően, hogy nyugat, vagy kelet felé repülünk. Távol álljon tőlem, hogy az időt gatyamadzaghoz akarjam hasonlítani, de felpörög a Föld, Chaplin-filmet játszik, bepakol pár órába napkeltét és napnyugtát, máskor meg lelassul, atléta ugrik lassított felvételen. Bizsergő mikrokozmoszunkból visszatérni az idő földi, jelen léptékébe tanulságos kirándulás. Figyelmeztető. Amit megszoktunk, amit két szemünkkel látunk, és bőrünkön érzékelünk, csak egy szeletkéje a valóságnak. Látszata csupán. De akkor hol az igazság? Gyanítom, kozmikus magasságokban. Számunkra tetten nem érhető, ki nem mondható a Valóság. Az idő ilyenkor játékos mosollyal figyelmeztet: ne bízunk benne! Fele sem igaz annak, amit látunk. Ijesztő örvények közt hajóznak, tudatlanul. Órák, napok, évek mankóját használjuk, holott vicc az egész! Odafönt könnyebb ezt észrevenni. Csillagközi terek rabjaként, a horizont fogságában. Az idő szolgáinak szegődtünk, amikor megszülettünk. De mi teremtettük az időt is, elménk színházában.

Visszatérni az idő jelen léptékébe magától értetődő, ott, ahol éppen vagyunk. New Yorkban, ahol még mindig tart a nappal, vagy Bangkokban, ahová viccesen rövid éjszaka után érkezünk. Gyorsan kellett aludni, hiszen csak két és fél órára hunyt le a nap. De ha felkel, hát nappal van, ezt diktálja az elemi ösztön, madárőseinktől. Ha világos van, felébrednek, ha besötétedik, eljött az alvás ideje. Miért érdekelne, hogy hány óra van (képzeletünkben) éppen Budapesten vagy bárhol másutt? Hiszen, ha ragaszkodnánk a részletekhez, már Sopronban sem annyi az idő, mint Budapesten. Sőt, a szomszéd szobában sem, ha az négy méterrel nyugatabbra fekszik...

Ma is, mint általában, elsétálok a Central Parkba. Vasárnap az Fifth Avenue-n, mert más társadalmi rétegek használják, mint a Convay környékét. Elegáns üzletek. Itt a két kövér macskával üldögélő koldus, itt a St. Patrick templom, mely gótikus csipkéivel kicsit Európát idézi. Szól az orgona, mint gyerekkoromban. Mindig be lehet menni. Valaki görkorival közlekedik az úton, egy másik álldogál, szakálla két copfban befonva. A varrógépes szobor alatt szuszog egy fekete. Én boldogan eszem a HALAL-pizzát, mert olcsó és finom, egyébként is tetszik, hogy ilyen bátran ajánlgatják a „halált”. Hétköznapi inkább a 6. vagy a 7. utcán sétálok fel. Mire a park közelébe érve megcsap a cukros lószarszag – sütemény illata vegyül a lovas fogathoz – már szinte menekülök a sok szemét, zaj és bűz elől, a lepusztult, ostoba utcákból. Valamikor nagyszerű lehetett ennyi sokemeletes épületet alkotni. Forradalmi! De mára a négycsillagos szállodában is rozsdás a lefolyó és zörög az ablak. Sötét, komor és buta a folyosó, Moszkva lehetett ilyen az 1970-es években. Amulom az embereket! Merthogy ők is azok... noha megfosztották őket emberi mivoltuk alapvető értékeitől, éltetőitől. Még mindig elhiszik, hogy a „szabadság országában” élnek? Még mindig azt hiszik, ők választották a minőségi éhezést, a „semmi felfújva – csak neked!” kínálatát? A televíziót nyalogató, átprogramozott agyú rabszolgák. Szegény takarítók, nem sejtik a szállodában, milyen felemelő érzés számomra spanyol szót hallani... várok inkább még egy liftet.

Kiérve a Central Park zöldellő szilfái közé, fellélegzem. Kicsit derülök ugyan a kocogókon, akik babakocsi után loholnak, műanyag-ruhákban, az aszfalton, ki tudja miért? De csilingelnek a kabócák, beérek New York-i Margitszigetemre. Először is meglátogatom az állatkertben kedvenc vörös pandamacimat. A lány különösen kedves, nem alszik egész nap, hanem rám néz, mozgolódik. Aztán megvárom a pingvinek etetését és belenézek a fókák kutyaszemébe. Pislognak és villámsebesen úsznak kicsi

medencéjükben is, hossz tengelyük körül forogva. Nini, itt meg egy japán makakó! Hiszen őt már ismerem, Japánban, Aomoriban (Hokkaido közelében) jelezte egy tábla, hogy ez a vadon élő majmocsák legészakibb elterjedési pontja. Vettem egy pólót nagyon sok pénzért, így aztán egy évig ingyen látogathatom az amerikai állatkerteket.

Továbbmegyek, ki a zöldre. Két furcsa harkály vár meg a sűrűben, begyük fekete, tarkójuk narancsos. Odébb dobritmusra hulahopp karikáznak. Szól a dob és máris mágikus erővel ragad magával. Bangkok jut eszembe, a Lumpini Stadion. Igazi thai bokszmeccs. Virágos fejdísszel, csillogó testű fiúk küzdelme. Első sorban ülök, szinte rám fröccsen a víz róluk, érzem mentolos illatukat. Az egyszerű, ritmikus hangok mágikus erőt adnak, szertartásos és abbaahagyhatatlan a küzdelem.

Amerikában vörösek a rigók! És szelídek. Rengeteg van belőlük Torontóban is. Leülök egy padra és aktuálisan *A civilizált emberiség nyolc főbűnét* olvasom Konrad Lorentzről.

Múltkor esett az eső, így a park mellett lévő Természettudományi Múzeumot kerestem meg. Ha láttatok már csodát! Élő lepke-kiállításba keveredtem! Besétáltam egy trópusi kertbe, ahol szabadon röpködtek a pillangók, akadt, amelyik leült a vállamra, majd visszazállt egy szép kövér gyümölcsre. Mint az álom! Színes, lebegő, fürdő világ – októberben. Nos, ez is New York. A musicalek (délután 3-kor már olcsó jegyeket adnak a Time Square-en) blues kocsma, és a *Szürke Lóhoz* címzett country-csárda.

Igen, azt hiszem, az ember idővel mindenütt meg kell találja, fel kell fedezze a jót, a szépet. Az elviselhetőt. A boldogságra való törekvés olyan elemi ösztönünk, ami talán a táplálkozásnál, szaporodásnál is erősebb. Ez rendjén is van. Ha nem így lenne, mi vezetne kétségbeesett évszázadokon át, háborúk, betegség, nyomor, személyes tragédiák ellenében, hogy továbbmenjünk az úton? Csakis a boldogság kitartó keresése. S noha tudjuk, hogy földi létezésünk nem erről szól és nem is ez a célja, a keresés kitartást ad. A temetőből koccintani megyünk és újra beindul életünk vérkeringése, megszólal, megelégszik a legárvább szív is. „*Show must go on*”. Az élet feltétele a mosoly. Ha a mosoly képessége kihal belőlünk, mi magunk is halottá válunk. Bármilyen történet is, feladatunk a megbékélés, a derű, mert feladtunk élni, amíg másképp nem rendelik... Elemi ösztönünk, hogy újra elmosolyodjunk és fellelegezzünk. Elemi ösztönünk az is, hogy otthonra leljünk és felfedezzük benne az örömet.

New York, Toronto, Bangkok – életünk otthonai körvonalazódnak. Ahol élünk, az az otthonunk. Ha megint vissza kell mennem a 2060-as szobába, hát fel kell fedeznem benne az élet lehetőségét! Például egy eperfa alatt ülve a kis tó partján, ahol a kabócák csilingelése ugyanazon a frekvencián rezeg, mint a fény visszaverődése a leveleken. Távolról szaxofon hangja szól. Visszafelé sétálva már napfény költözik szívembe. Besétálok egy kávézóba. Percekig csendben figyelem a mellém ülő fekete férfit, két fekete kislánnyal. Küzd velük, etetni próbál, a picik szaladgálnak. Egyszer csak találkozik a tekintetünk. Elmosolyodunk. A gyerekek mindenhol gyerekek. Vajon mit gondolhat rólam? Azt biztos nem, hogy egy magyar pilótánő rágcsálja itt a pizzáját...

Este körbejárok a Time Square-en. Túl vagyok már a reklámfények csodálatán, de ez azért felpezsdítő! Vibráló fényfalak közt szédülök nevetve.

NY-ban majdnem mindig egyedül kószálok. A lányok vásárolni szaladnak – lássuk, mit lehetne venni, amire nincs semmi szükség? – a fiúk tán ki se jönnek a szobából. Esetleg a B and H –ig. Az Empire State Building teteje ma eltűnik a felhőben. Csak a fele látszik. Mindig más. Vigyázzban áll fényesen, vagy sötét oszlop az alkonyuló égen.

A minap leszállás előtt a 4R pályára „üldözőbe vettünk” egy hajót. Sokáig

köveztük, alacsonyan, szinte ugrásnyira vonult alattunk. Kedvet is kaptam a hajózáshoz, elmentem a Szabadság szoborhoz a West Side-ről induló kishajóval. Ittam „check-lista szerint” egy „zöld masina” nevű levét, aztán belegabalyodtam egy állat örökbefogadó napba a Rockefeller mögött. Közben a mélyített téren korcsolyáznak, kávéznak nyári ruhában. A St. Thomas templomban egy melbeurn-i kórus próbál, a bejáratnál csokornyakkendős, öltönyös úr fogadja az arra járókat. Van kutyajátszótér – *Jenny' s Run* – a Madison Parkban, a Briyant's téren platánok pislogó levelei alatt, hatalmas papírpoharokból kortyolgatják a kávé az őszi napsütésben. Itt a Reading Room: mindenki választhat magának könyvet a polcra, ha kedve szottyán hozzá. Carnegie Hall, ahol a plakáton magyarok szerepelnek, és a Modern Múzeum, ahol szembesülök Picasso életnagyságú anyakecske szobrával. Nem is tudtam, hogy van ilyen! „*She-goat*”. Bráncugi, Miró és Giacometti mellett ő a nagy felfedeztettem! Hazavigyem-e az igazi mellé?

Ekkor megszólal a telefon a szobámban. Ébresztő. Már másodszer, mert délelőtt kiderült, hogy késünk pár órát. Most akkor hazamegyünk, vagy még nem tudjuk, hogy nem megyünk haza? – töprengök. Szeretném kiengedni a Süti kutyát és hiányolom Puliszkát, Maunát.

Kell a macskadorombolás lelke harmonikus rezgéséhez. És kell az edzés is, egy jó kis párharc, ahol a figyelem lézerfényé sűrűsödik, és ott vannak a szívet melengető kislányok, a bájos mosolyú, barna Vera, Betti, Vivien. Írok nekik képeslapot. Nekik még tetszeni fog, ha tényleg New Yorkból hozza a postás!

Nagyon jó dolgunk van nekünk! Nem is tudom, mi jobb? Elindulni vagy hazaérni? Sokan állítják kollégáim közül: nincs szebb a vecsési káposztáknál. Amikor a ferihegyi leszállás előtt két perccel elrepülünk fölötte.

De az is különös, amikor a torontói zöldeges megismer és megjegyzi, hogy rég nem látott. Fogalma sincs, hogy nem ott élünk (a nyelvet sokan törlik), fogalma sincs, hogy télen szünetelt a járat, azért nem látott négy hónapja. Azt meg végképp nem gondolja, hogy minden héten Magyarországon landol egy maréknyi vörös áfonya.

Azt hiszem, az eltöltött összes idő mennyiségénél jobban meghatározza „otthon-tudatunkat” a megérkezések száma. Azaz, ha rövid időre is, de sokszor térek vissza ugyanarra a helyre, az ismétlés mágikus ereje segít bevésni agyamba: otthon vagyok. És ehhez nem feltétlenül szükséges, hogy jól érezzem magam. Hol jól, hol kevésbé – mint otthon. Vágyakkal, szorongásokkal fogócskázva – mint otthon. A megszokás szent hétköznapijává minősítve vissza az egykori szenzációt. Ami nem tudom, nem több-e, mint az illúzió fényében hintázó első öröm? Mindenesetre más. Nehéz volna megmondani, melyik volt jobb? Amikor kislánként távoli csodaként világítottak képzeletemben ezek a városok, vagy pedig most.

Tehát csöng a telefon. Ébresztő. Indulunk haza.

A gödi homokszigeten zenés nyárbúcsúztató volt. Este se szűnt meg a hőség, a sekély Duna-vízben asztalok, székek álltak, gyerekek, kutyák pancsoltak boldogan. A fák alatt sátrakat vertek, középen tűz égett és a röplabda bajnokság végeztével mezítláb táncoltak a homokban fiúk, lányok. Egy éve még a Fokkeren repültem, akkor nem tudtam eljönni, épp dolgoztam.

Ma délben érkeztem Torontóból, de ilyen szép időben bűn lett volna aludni.

Milyen érdekes! Ami a Fokkeren bántott, amit nyűgnek éreztem, ugyanaz a 767-esen jó! Ennyire a belső megközelítésünkön múlna minden? Ott negyven perc is örökkévalóságnak tetszett néha, fáztam vagy melegem volt, nem mertem inni, mert foglalt volt a vécé és már süllyedni kellett, folyt a könnyem a fénytől és a száraz

levegőtől, felfúvódtam, mint egy léggömb. Most meg végigüldögélem a kilenc órát, olykor kimegyek, váltok néhány szót a lányokkal, nyújtózkodom. Ezt a pilótakabinban is megtehetem, hiszen akkora, hogy táncolni lehetne benne. Óriás ablakok oldalt is, lábam alatt grönlandi gleccserek, vagy egyszerűen a „Nagy Kék”. Nem vagyok álmos, és nem unatkozom. Elképesztő módon megnő az ember túró- és teljesítőképessége, ha akar valamit, és semmi alá süllyed, ha nem. De „akarni” erőszakkal – vagy elhatározással – nem lehet. Akaratunk, paradox módon, független az akaratunktól. Sokkal mélyebbről fakad, ezért így valódi akaratunkról csak ritkán szerzünk tudomást.

A Fokkeren inkább a társaságot szerettem, barátaimat. A Boeingen a repülőgépet is és nem kevésbé a társaságot, az életformát. Áldásos a nyugalom! Végre mindenre van hely és van idő. Nem kell igyekezni, minden megvár. A városok is. Nem kell két nap alatt mindent megnézni, behabzsolni, hiszen Bangkok is megvár. Visszajövünk. Szerzetesi türelemmel töltjük el a napot. Sétával, nézelődéssel, elmélkedéssel. Kötelező kiszakadás ez az otthoni „verkluból”, ahol egyre mélyebbre túrázó kerekkel forgunk magunk körül, napi – haszontalan – teendőink függőségében. Itt magára eszmél a tudat: észreveszem, hogy létezem. A gépies mindennapokban társadalmi, anyagi és szellemi korlátok közt élők – azaz a többség – szívesen foglalkozik mondvacsinált gondokkal. Van, aki egy életen át azt kutatja, alulról vagy felülről kell-e kezdeni a trillát egy zeneműben, mások a számítógépet böködik a biztos jövő reményében.

Milyen nagyszerű ehhez képest találkozni létezésünk lényegével! Figyelni a világot, szemlélődni, jó tanácsok és vélemények börzéje nélkül. Hagyni, hogy a világ átszűrődjön rajtunk. És egyedül maradni vele. Kettesben, a világ meg én! Ha csak percekre átéled az élményt, nem felejtjed el. Érezni fogod, hogy amint egyedül maradsz, egyé válsz mindenkivel. Amint elcsendesülsz, meghallod az öröklét énekét. Mindegy hol vagy: otthon, önmagadban.

Aztán még valami a „Nagy Boeingeről”. Szemben a napi négy numerát teljesítő Fokkerrel, visszatért a felszállás és egyáltalán a repülés öröme és súlya. Mind a kettő. Újra értelmet nyertek a mondatok, újra lábba tud hozni, ha feloldjuk a fékeket és megkezdjük a gurulást. Hiszen ha egyszer odatoljuk a gázt, valami elkezdődik. 180 tonna felgyorsul 270 km/óra sebességre, megállni pár másodperc múltán már nem lehet, egyetlen választásunk, hogy igent mondunk az életre és felszállunk. Megyünk a számunkra kijelölt úton, bármi légyen is az. Hatalmas hajtóműveink zúgni fognak órák múlva is, mialatt mi ettünk, aludtunk és újra megéheztünk. Minden alkalommal megvalósul az a tiszteletet parancsoló csoda, amit repülésnek nevezünk. A földön körbejárni a gépet kész kis kirándulás, amikor pedig beülök a pilótaülésbe és lenézek, a tehervontatók is játékosan kicsinek tűnnek. Hallatlan erő van benne Tiszteletet parancsoló. Ugyanúgy hajtok fejet előtte, mint feketeöves Mesterem előtt. Amikor felpörögnek a fordulatszámérők – (N1 = 109,9%) – és nekidöccenünk tíz órának, minden sorban nyolcán ülnek, akár a moziban, rengetegen vannak, nos, akkor ünnepély a gyorsulás. Mint minden változás. Az átváltozás ünnepélye ez, amely a dolog jellegéből adódóan fájdalmas is, akár a születés. Elhagyunk egy állapotot és átkerülünk egy másikba. A változás elmúlást és valami más megszületését jelenti. Ebben különbözik földi világunk az öröktől, ami változatlan ezért nincs szüksége az idő fogalmára.

Átváltozunk, néhány másodperc alatt felgyorsulunk arra a sebességre, amivel már képesek vagyunk repülni. Átminősül létezésünk. Ki hinné? Azt gondolom, a hithez valami hallatlan pofátlanság, szemtelenség kell. A győzelemben bizonyosnak lenni? Aki biztos benne, megátalkodott fickó lehet. És én tudom, hogy győzni fogunk. Ha csak egy csöpp kétségem lenne, nem is tudnánk felszállni, szertefoszló gondolatokkal

erőtlené válnánk. Nem kételkedhetek. Homlokom tolja maga előtt a levegőt, gondolatunk vonalba sűrűsödik a pályaközép mentén. Kozmikus erőterbe kerültünk. „Istenem, adjál ekkora erőt Anyunak is, ezt mind add neki, ami most itt van bennünk, körülöttünk – suttogom szorongva.

Aztán távolba vész a város, felemelkedünk.

***

Virágok, parkok, üvegtornyok, erkélyek. A tetőkön fák laknak, kristálytisza a víz, harap a levegő. Szökőkutak. Az Eaton Center előtt az aszfaltból spriccelnek. Eperből készült „yogen früz”. Meglepő, de van nagyváros, ahol jól érzem magam. Üde és friss kristályváros. Egbeszökő épületek, de tiszták, fényesek és derűsek. A17. emeletről már a mi szállodánkból is látszik az Ontario tó, s ez igen szerény elnevezés ebben az esetben, hiszen nem kisebb mint a Fekete tenger. Télen jeges a szél, csak a barna nyakú kanadai ludak bírják, én bemenekülök egy Tim Horton levelezőbe, vagy a városi könyvtárba – ott is van a földszinten egy belső tavacska. Nyáron viszont tárva-nyitva minden ablakom, hadd fújjon a szél még a szobában is, hiszen olyan tiszta, északról hírt hozó.

Amikor először jártam Torontóban, tél volt. Mégsem találtam barátságosnak. A Botanikus kertig mókusok kísérték, még az üvegház tetején is szaladgált egy. Minden utcában parkocska, minden parkban mókusok. Szürkék és feketék is. Ahogy eljött a tavasz, egyre többet sétáltam a Rosedale rózsadombi utcáiban, a gazdag értelmiségiek hagyományörző villái között. Szertartásos sétáimon tovább kísérték a mókusok. Mediterrán égöv, párás-langyos levegőben illatoznak a virágok. „*Baby-sitting and dog-walking*” – olvastam egy fára tűzött apróhirdetésen. Nyári munkát kereső diáklány. Nyekeregtek a kabócák, a tél és a nyár ellentéte itt, a Rosedale kanyargó utcáin csapott arcul leginkább. Jeges szélben is gyalogoltam, hiszen feloldozás a légvétel tíz óra bezártság után.

Soká üldögélünk szállodánk alagsorában, a kis reggelizőben. Megbeszéletlen randevúink helyszínén, újabb teák és kakaók mellett az egész személyzet összegyűlt. Cseverésztünk. „Repetitiv” társaságunk egy-egy tagja maradt, a többi változott, majd újból visszatért a következő héten. Minden arc más színt tett folyamatosan változó freskónkba. Saját színét, ami persze nem maradt ugyanaz, mert a környező arcok, azaz színek is befolyásolták.

– Ennyi tojást még életemben nem ettem – jelentette ki Laci, akit gyors egymásutánban a második teljes hétre „számúztak” Torontóba a tervezők. – Otthon sosem eszem tojást, itt meg minden reggel az van!

Kicsit unja már a két hetet. Ki tudja, mit csinálnak ezalatt a gyerekei? Tavalyl el is hozta őket nyáron, két nap alatt járták meg a Niagarát, CN Tower-t és a világ leghosszabb utcáját.

A Yonge Street-en szoktam én is lesétálni a tóig, ott beszélgetek kicsit a libákkal, aztán visszagyalogolok. Már úgy ismerem az útba eső üzleteket, hogy pontosan tudom, mikor rendezik át a kirakatot. A lányok minden országban kitalálják, mivel lehet úgy teletömni a nagyböröndöt, hogy sofőrünk borralaló reményében se legyen hajlandó megemelni azt. Ki gondolná? Torontóból kaktuszföldet és kerti sütőt, Bangkokból jázminrizst és barnacukrot kell hazahordani mázsaszám. Minél nehezebb, annál jobb! Én hímezett mokkaszínt vettem egy indiánál, meg nyakláncot az eszkimó múzeumban.

És pulóvert, amikor elmentem vitorlás hajózni rövid ujjúban.

A torontói télen az áruházakban élnek az emberek. Ott minden van: olcsó ebéd (a konyhák kihalófélben vannak a lakásokban), társalgóhely, játék. Japán, mexikói, ír és amit akarsz – minden nemzet ételét megtalálod két utcán belül. Az Eaton Center üvegalotájában bőrheverőkön pihennek az arra járók, egy lány törökülésben pötyög laptopján. Persze, amikor mínusz 10 fok alá süllyed a hőmérséklet, kétszer is meggondolja az ember, hogy kimenjen-e az utcára. Föld alatti folyosókon zajlik az élet, föld alatti utcák vezetnek metrótól metrógig.

Az ember igényeit az adottságok szabják meg. Ha odadugják az orrunk alá, nélkülözhetetlenné válik. Vettem én is kecsketejből készült szappant, gránátalma teát és sütőtöklevest Áginak, amit becsomagolva, egyenesen Torontóból szállítottam Pestszentlőrincre – sajnos, azért közben kihűlt. Egy Goodwill nevű boltba barátaim „rángattak el”, hamar beláttam, fölöslegesen. Csupa szakadt cucc éktelenkedett ott, a pirítóssütőtől a porcelánig. Amíg vártam a többieket, egyszer csak megakadt a szemem egy pulcsin, teljességgel kirítt a környezetéből. Kék volt, és sárga és puha. Azonnal beleszerettem. Töredelmesen be kellett látnom, csak a pofám nagy, de úgy látszik engem is elcsábítanak még a színek. Mentségemül csak azt tudom felhozni, hogy még kiváló költőnőnkkel, Nemes Nagy Ágnessel is előfordult hasonló, akit szintén rabul ejtett a kék-sárga színvarázs. Igaz, zseniális gondolatai támadtak tőle.

Jó a levegő. Fúj a szél a szobámban, fejemre húzom a lepedőt, de be nem csuknám az ablakot. Nagy a lakás, tágas terek, padlószőnyeg – tudok benne katázni. Aztán visszamegyek az eszkimó múzeumba, immár harmadszor. Nem tudok betelni szobraikkal. Fóka, jegesmedve, farkas, bagoly – és a könyvek, mesekönyvek északi fényről, meleg kunyhóról. Az „eszkimó” szót, állítólag, nem szeretik, az „inuit” tetszetősebb, „embert” jelent. Ha már fölöttük repülünk el – Sonderstronv Iqualuit fölött – legalább távolból szeretném megismerni őket. A hidegben megéhezem: nem is tudom, hová menjek kedvenceim közül? A Green Mangóba csípős levest enni, vagy a virágos ír kocsmába vagy a Sky Sushi-ba?

Elöttem-alattam Montréal csillog. Eszem a gyümölcssalátát. Repülésünk hatodik percében végeztünk a fokozott figyelmet igénylő dolgokkal. Majd az utolsó húsz perc megint tevékeny lesz. Már nagyon várom! Egyszer valaki azt mondta: „a repülés az unalom óráiból és a rémület pillanataiból áll.” Nem csekély tapasztalat nyugszik ebben a mókás észrevételben. Az alatt a pár perc alatt, amíg kijutunk a repülőtér körzetéből, minden egyszerre történik. Futó, fékszárny, fordulunk, emelkedünk. Utána kisimul az arcunk, jut idő elolvasni az újságot is. Ülünk, már egyre ritkábban szólal meg a rádiónk is, mintha másik nap kezdődött volna. Már-már elbóbiskolnék, amikor hirtelen fülszagató sziréna ráz fel, a robot lekapcsolódik, villog a sárga fény. Mindez az út kellős közepén, annál a bizonyos 030-as körnél. Egyik kezemből eldobom az újságot, a másikban sajnos teáscsésze van, azt óvatosabban helyezem – mint később kiderül – az oldalára. Kezem már a kormányt fogja, szedem a lekapcsolódott generátort figyeli és rakom össze a képet. Kicsit később már megint béke honol, repül a másik robot, én meg kérek egy új teát. Ásítózunk.

Ha olykor ismeretlen megkérdezi, mi a foglalkozásom, azt szoktam mondani: nehézgépezelő. Gép is, nehéz is – minden stimmel.

Amikor kiderül az igazság napi tevékenységemet illetően, általában jön a következő kérdés: – Mit csinálsz ott, mi a dolgod annyi időn keresztül?

Az izgatott kérdések azt sejtetik, csurgó verítékkal, lázas figyelemben képzelnek el, amint tíz órán át aggódva szorongatom a kormányt. Válaszom többnyire elgondolkodtatja őket: – Őrizem a békét.

Felügyelek rá, megsimogatom néha repülőnk buksi fejét, megpaskolgom, mint egy okos ló oldalát. Jó érzés a gyeplőt tartani, hiszen mi ketten egyé válunk, amíg tart a repülés.

Hazafele általában rövidebbet megyünk. Igyekszünk kihasználni a jótékony hátszelet. Ha délen repüljük át az óceánt, hosszabb idő telik el két hosszúsági kör metszése között, hiszen a Föld gömbölyödik. Így aztán gyakran északon megyünk, az „inuitok” földjén, ahol édesvíz készletünk java található hóba-jégbe zárva. Erre gyakrabban bukkan fel szárazföld, Grönland után Izland és már következik is Skócia. Anglia fölött hajnalban szoktunk elrepülni.

– Nézd, milyen szép város! – mondja kollégám.

A pirkadatban brossként világító város fentről tényleg szemgyönyörködtető. Lent meg jó nagy, ronda város – gondolom magamban. Pöfögnek a ködben, dugóban, gyártják a szemetet és hülyítik egymást. Ezt hívjuk mi „civilizált” világnak. Lakói „fontos” dolgokat művelnek, hogy a lényeggel ne kelljen foglalkozniuk.

A múltkor New York-ból jövet másfél órát gurultunk a Kennedyn, a felszállás előtt. Ötvenedikek voltunk. Percenként „csúzlizzák” föl a repülőket, mind tele utazni vágyókkal, valószínűleg nem nyaralók, hanem javarészt úgynevezett üzletemberek. Akik gondoskodnak róla, hogy a vesztünkbe rohanjunk. De addig is, tudatos népirtást végez a hatalom. Az egykori, ősi indiai kasztrendszer nem is volt butaság: a magasabb szinten gondolkodó papok, tanítómesterek vezették a többieket. A kereskedők kasztja kettővel lejjebb volt. Ma felborult mindenfajta rend, ezért aztán nem csoda, ha nem működik a világ. Képzeld, ha nem a fejed irányítaná a testedet, hanem mondjuk a bal lábad... Na, mindegy, elnézést, ha valakit megbántottam volna, de másfél óra gurulás alatt van ideje töprengeni az embernek. Hová megy ez a sok idült okos? – nézek körül a repülőtéren. És hová lesz az a naponta ötven tonnányi üzemanyag, amit csak mi elégetünk a transzatlanti útvonalakon? Bár már otthon lennék! Friss szénailatban, mekegő kedvenceim között! Vár a hosszúfülű, bársonyos Zselyke is, a kis csacsióvodás. Ha Anyuék otthon vannak, délután még lemehetnek úszni egyet a veresi tóra, ahol hosszú stég vezet ki a víz közepe fölé és Apu 75 évesen még fejest ugrott róla. Anyu az árnyékból figyelte, aggódó mosollyal.

Anyu... Anyuci, jól vagy??? Amikor több napra tűnök el távoli kontinenseken, csak üzenünk egymásnak. Talán jobb is... ha meghallom a hangját a telefonban, összeszorul a szívem: miért nem lehetek vele? Hallani jobban fáj, mint a hideg betűk. Hallani jobban, mint a hideg betűk. Közeibe olvad jelenléte, olyan, mintha együtt volnánk. Viszek neki Bangkokból orchideát decemberben és vörös áfonyalevet Torontóból. Így talán értelmét látom távol lenni tőle.

Megépítem az ő levendulás kertjét! Kertet és békét szeretett volna. Kakaskukorékolást, kiscicákat, narancsos torkú madarakat az etetőn télire. Rézvirágok, hajnalkák – mint a Krisztina körúton – muskátlik mosolya. Szőlőszemű házak. Nem kell kapkodni. Ahol élünk, az az otthonunk. Idő van, minden megvár. Visszajövünk. Hosszú reggelek, szobák nyugalma. Falióra ketyeg. Aztán megint a Nagy Öreg Hajó. Ott is béke van. Körbejárok, alszik a nép. Minden megbízható. Mindenre van idő. Amikor kihajózunk az óceán fölé, elköszönnek tőlünk barátaink, elköszönnek az irányítók. Elengedik a kezünk. Kicsi loxodromákból épül fel ortodrománk, amely átível tán még a csillagokon is.

Nem sokáig voltam otthon. Megint itt vagyok.

Picasso rajza készül, városnagyságban. Ahogy vitorlás hajónk halad, úgy változnak vonalak, szögek a napsütötte felhőkarcolók közt, pillanatonként új képet alkot az Égi

mester. Kő és üveg, töréspontok és egymás mellett kitartó párhuzamosok. Szeretem a szárnybelépőél formájú épület fehér ragyogását. Kristálykék az ég mögötte. A Fairmount Hotel múltat idéző csarnokában üldögélek, csak mert gyönyörködöm fakazettás mennyezetében.

Toronto étellel teli. Akár a Niagara vízpermete alatt állsz, akár a CN Torony tetején, üvegpadról lépegetsz lábujjhegyen, akár a szemközti kis szigetre hajózol át „nyaralni” egy órát. A Toronyból nézve alattunk keresztezik egymás útját hajók és repülőgépek. A kispépes repülőter is a szigeten kapott helyet.

Most jött a hír: meg akarják szüntetni a mindig teltházás torontói járatot. Épp csak szívembe fogadtam, és máris el akarják venni? Mire megszeretsz valamit, vége. Sajnálom, pedig mennyit bosszankodtam, amikor a szobában koszos volt a szőnyeg és lyukas a szúnyogháló. És a „Kiflifában” elfelejtették, hogy én is reggelizni szeretnék. Érdekes, a „kell és a „lehet” határmezsgyéjén egyensúlyozunk. Száműzött vagyok, vagy új otthonom boldog lakója? Mindenesetre, ha megvan még a rém kövér macska a pet-shopban, akiről évekkkel ezelőtt Eri mesélt nekem, amikor én még nem tudhattam, hogy valaha a 767-esen fogok repülni, nos, akkor nem átutazók vagyunk. Erinek azóta kislánya született, én járok Torontóba. A macska jól van.

Mindenesetre, a torontói esti megérkezéseket nem fogom elfelejteni. Amikor beautóznak a sokemeletes gyémántrudak, aranytömbök közé, esti fényben ezernyi ablakocská világok

Fényszennyezés. Eltévednek a madarak. Összezavarodnak, nem tudják,éjjel van-e vagy nappal? Ezt én sem mindig tudom... Nem panaszkodom, de azért igen jó arckrém kell a rendszeres, tíz órás repülésekhez. Mire leszállunk, viszket a bőröm, könnyezik a szemem. Hát még ha szembe süt a nap! Iszom, a lányok másfél literes vizet adnak. Közben kicsit megsüketülök, mert kilenc éve serceg a rádió a fülemben, zúg a kondi, nyüszít az ablak... Idővel az ember már csak „emlékezetből” repül, ahogy Veres Zoli barátom mondta egy alkalommal, amikor nem értettük, nulla látásban hogyan tud műrepülni. A pilóták javarésze süket és vak. Viszont tudnak valamit, amire csak az idő tanít meg. S úgy gondolom, az a fontosabb.

– Legalább egy lenne köztünk, aki tud olvasni – sopánkodott tréfásan öreg kapitányunk Japánból hazajövet, ahol ritkábban járunk, és még nem tudunk mindent fejből. Felhúzott szemöldökkel pislogtunk szemüvegeink fölött. Közben jót derültünk a mellettünk álló A340-esen, amelynek ugyan négy hajtóműve van, de némelyek szerint inkább négy APU-ja, azaz a földön használatos segédhajtóműve. Szóval, gyengusok...

Szeretek jó hangulatban repülni. Igaznak tartom az észrevételt: „Okos ember hülyéskedik, hülye ember okoskodik.”

A rámpás fiú lélekszakadva érkezik, baj van, túlsúly keletkezett. Valamit itthon kell hagyni.

Nézegetjük a terhelési lapot, aztán valaki felkiált győzelmesen: – A macska! Azzal a két és fél kilóval léptük túl a megengedettet!

De nem hagyjuk otthon a macskát.

Volt már összesen 52 kiló kutyánk is, négyes lebontásban. Anya és három kölyök.

Azt hiszem, a humor – nem a gúny! – az egyik legfontosabb dolog az életünkben. Az intelligencia magasabb szintjét jelzi. Hiszen, aki képes „kivülről látni” önmagát, az más helyzetébe is könnyebben belehelyezkedik és elfogadja embertársait olyannak, amilyenek.

Felülemelkedik a világ kisszerű ellenségeskedésein.

Na, ennyit Torontóról! Illetve még valami: a mókusok és ludak mellett meg kell

emlékezni valakiről, akivel a Science Center melletti kiserdőben találkoztam.

Szemtől szemben álltunk, aztán gyanakodva eltotyogott életem első „szabadról” látott mosómedvéje.

Amikor „műsorunk”, azaz havi tervünk készül, két dolgot nem szoktak tőlünk megkérdezni: hogy hová akarunk menni és hogy hová nem akarunk...

Túlzás volna katonasághoz hasonlítani életünket – katonák ritkán napoznak januárban a szálláshelyen –, de tény, hogy nem te szabad meg, mikor, hová és kikkel kell menned. No és persze az úgy van, hogy jóból is megárt a sok. Ha „fogságba esel” Bangkokban, csak hétvégére mehetsz haza, aztán megint jönni kell, előbb-utóbb úgy gondold: egye meg a fene a napsütést, szüleimmel szeretnék karácsonyozni, ki tudja, tán utoljára... Minden mértékkel jó. Nincs olyan kedvenc étel, amit hét nap hét éjjel enni tudnál. Akkor sem, ha jó.

Ezt csak azért mondom, hogy értsétek, nem vagyunk mi hálátlanok, csak mindennek két oldala van. Ki innen, ki onnan látja. Életünk ellentétek épülete. Sötét vagy világos, hideg vagy meleg, jó vagy rossz, amit látunk. De az egyik átfordul a másikba, amint a telihold fogyni kezd és viszont. Valójában egység van. A két véglet ünnepélyes találkozása, egyesülése ez, amit a napkeleti bölcsek Teljességnek, Tökéletesnek, vagy ha úgy tetszik, Istennek neveznek. A kezdet és a vég. Ami szintén egyesül, egy és ugyanaz, csak új minőségben. Úgy képelem, Isten darabokra hullott szét, amikor megteremtette a világot. Várja, hogy újból eggyé legyünk. Minden, mindnyájan hordozzuk egy darabkáját, és vigasztalanul vonzódunk az „Egy” felé.

Utamnak ebben a pillanatában azt kell, hogy gondoljam, kelet felé igazabb úton járunk. Legyen az Thaiföld, Omán vagy Japán – hibáik mellett is gyógyírt adnak a nyugati civilizációk nagyképű, hazug és álságos társadalmi ellenében. Nevethetünk rajtuk, de a tradíciók őszinte tisztelete, s ahogy az napi életük ritmusát kovácsolja, különös a kereszténység elfeledett világában, ahol a cinizmus és a templomokba szorult katolicizmus váltogatja egymást, holott köntös ez is, az is. A bangkoki szálloda banánlevelekkel árnyas úszómedencéjének partján, a napozó vendégek között időnként elsétál egy thai takarító lány, odalép a szentélyhez és kicseréli a füstölőt. Komolyan veszik magukat, nem röhögnek saját szentjeiken. És királyukon sem. Nem szarnak saját kertjükbe, de a szomszédéba sem. Az utca koszos, a masször lányok fillérekért dolgoznak, de dühös, ingerült, depressziós helybélit még nem láttam. Alázatos és elégedett mosolyuk nálunk csak néhány pap és kevesek sajátosága. Az egészséges és szép bőrhöz, hajhoz, úgy látszik, egészséges lélek is társul? A hitüket megtagadott országok csak káoszban és keserűségben élhetnek. Nem segít a jólét. (Ami persze amúgy is csak ideig-óráig tartható fenn.) Az igazi jólét jele a derű. Belső béke és egyensúly nélkül hiú ábránd mindezt kívül megvalósítani. Ha egy kicsit távolabbról – mondjuk Japánból – nézem az itthoni sok-sok bosszús, minden apró és jelentéktelen dolgon dühöngő, kisszerű, földhözragadt, megvezetett embert, bocsánat, de rendkívül mulatságosnak találom az egészet. Ha egy valaki szomorú, iránta lehet részvétet érezni. De ha mindenki sírdogál, az már nevetésre ingerel. Akkor az egy komédia.

Gúnyolódjatok csak! Az én feladatomban a mosolyt megőrizni. Mielőtt félreértés esne: nem lehetőségéről beszélek, hanem feladatról, sőt, parancsról. „Legyetek derűsek” – mondta II. János Pál pápa. Nem azt mondta, „Legyetek derűsek, ha éppen nincs semmi bajotok”. Számomra az a katolikus pap, az a karate Mester, azok a Tanítók és Mesterek csodálatra méltóak, akik tragédiák mentén is képesek megőrizni arcuk derűjét. Jó nekik: tudnak valamit, amit a kétségbeesettek még nem. Megtapasztaltak valamit, amit a kételkedők még nem.

Szerencsére van idő, s az út a végtelenbe nyúlik. Nem kell sietni.

Mindez csak arról jutott eszembe, hogy már megint itt vagyok Bangkokban, pedig ma van a nagyapám temetése. Katonai tiszteletadással, hiszen vezérkari őrnagy volt és pilóta. Én meg végigjárom az utcai bódésort, ha nincs nagyon melegem, elsétálok a Big C nevű áruházig.

Színeket vásárolok! A szürkésbarna, sáros Európából kiszabadulva veszek türkizkéket és tintalilát, fáradt rózsaszínt és tengerzöldet, narancsosat, mint a „Politremis Eltola” nevű helybéli pillangó szárnya, amit a Suan Pakkad múzeumkertben láttam. Álmélkodom a gyümölcsökön és fűszereken, a kívül piros karalábé szerű sárkánygyümölcsön, pandanus, tapióka, jack-fruit, morzsolt kukoricát rágsálok az utcán zacskóból, pápáját, mangót, ananászt eszem, érettet, nem sápadt kistestvérét, amelyet a nyugati szupermarketekben árusítanak.

Az élet az utcán zajlik. Boltja előtt ül egy néni varrógéppel, dolgozik, mellette a kutyája. A sarkon van a mosoda és internetező, egy fedél alatt. Térdig érő küszöbön kell át-belépni, hogyha leszakad a monszuneső, elfolyják a bolt előtt. (Amúgy a gonosz szellemeket is így tartották távol.) Az utca teli emberrel, búzzal, édes-koszos illattal, átkelni csak a felüljárókon lehet, mert az úton özönlik a rengeteg motor, tuk-tuk, hibiszkusz-lila taxi, autóbusz, ablaküveg nélkül. Orchidea illata vegyül a kanáliséval, kis csokrokban kínálják a sós hal mellett, hosszú, csónakszerű motoros hajóikkal úgy száguldoznak a fekete lötytyben, hogy nézni is vidám. Gyakran be is ugróm a hajóba (papucsban, hosszúszoknyában remek ugrálni a mozgó hajó peremén), megállni ritkán szokott, csak ha nagyon sok a be- és kiszálló.

Egy megálló a Jim Thompson ház, múzeum, ahol ismeretlenül is visszatérő vendég vagyok. Ide menekülök a zaj és benzingöz elől, ha már kezdek „besokalni”. Jim Thompson kalandor és textilkereskedő volt, végül eltűnt valahol Indonéziában. Házát, amely tetőtől talpig tikfából épült, tele virággal, kőszobrokkal, tavacskákkal, szívesen elfogadnám, be is költöznék már holnap, ha nem lenne annyi turista... Üveg nincs az ablakokban, minek is volna? Este behúzták az óriási faspalettákat – csörrent a vaspánt – meleg volt éjszaka is, kitartóan 30 fok felett maradt a hőmérséklet. Most is meglepődtem, amikor egy utazási iroda hűvösében borzongva rávetődött tekintetem egy hőmérőre. 25 fok lenne? Akkor miért fázom? Kilépve persze megértettem: ott még tíz fokkal volt magasabb a hőmérséklet. A különbség csak annyi a tél és nyár között, hogy nyáron kerülni kell a levegőben a zivatarokat, minden nap esik az eső, gőzölög az aszfalt. Télen meg süt az a szemvidító, termés érlelő napocska.

Ha nem a J. T.-ház a soros, akkor a Suan Pakkad gyalog is elérhető múzeumába megyek. De az sem luxus, ha útközben felüdülést keresek az egyik thai masszázsszalomban. Egymás mellett sorakoznak, mindben más színű a berendezés és a lányok ruhája. Végül a „sárgáknál” kötök ki, bérletet is veszek, nem utolsósorban az ott lakozó, zsemleszínű „thai miau” miatt, aki időnként egy masszázsfotel közepén szendereg, de ha nem, akkor kérdésemre a lányok hátravezetnek a mandarinos szentély mögé, ahol ökelme ugrádozik. Nem is hiszitek, milyen jóleső érzés egy 12 órás repülőút után végigdőlni a matracon, kámforos-hús illatban, thai zene hangjaira! Szinte kilépsz a testedből, hagyod őt odalenn pihenni. Edzés és lazítás együtt. Felpezsdült vérrel, frissen és éhesen „ébredek”, sőt kicsit fázom is. Ekkor jön a csésze cukortalan, forró tea, mielőtt újra kilépnék trópusi párafürdőbe.

Bangkoban mindig nagy társasági életet élünk. Reggel és este, az étkezések idejére népes csapatok verődnek össze, megbeszélés nélkül is, szokásos helyeinken. Napközben, ha cseverészni vágysz, elég lemenni a medencéhez, biztosan lesz ott

ismerős. Bangkokban ugyanis mostanában egyszerre több személyzet is megfordul, fedésben vannak a járatok, sőt, telente a „kis Boeing” is jön Bangkokba, dubai leszállással. Így fordult elő, hogy a zsúfolt utcán – „arc to arc” – két rég nem látott cimborámba botlottam, szó szerint botlottam, mert a tömegből csak az utolsó pillanatban vált ki jól ismert vigyoruk.

– Hát, ti?

– Hát, mi is!

– Lassan az állománygyűléseket is itt kéne tartani. Lefogadom, többen vagyunk itt, mint otthon!

Múlt héten Bélával jöttem, és Jánossal találkoztam, most Jánossal jöttem, és Béla üldögélt az étteremben, egy tál fokhagymás rák fölött. Anekdotázgattak. Amikor Afrikában két darab zokniért vetek két darab elefánt szobrocskát. (A zokni egyik kollégánké volt, s noha ő már hordta egy ideje, a bennszülött számára azonban luxuscikknek számított, hiszen ki hord zoknit az örök nyárban?) Aztán azt is elmesélték újra, amikor Kubában egy kézi ventilátorért megvették az étteremben az élő levesteknőst, majd ünnepélyes keretek között szabadon bocsátották a tengerparton.

Béla megint a királyi lakosztályt kapta meg a szállodában (a kapitánynak olykor nem jutott más) ami elég lett volna egy hattagú családnak is.

– Éjjel felkelek, és bebrunyálok, mire megtalálom a klotyót! – méltatlankodott nevetve.

Ma megjött főpilótánk is, akit régen rettegett híró katonatisztként ismertek. Én ma javára írom a katonás szigort és világosan látom benne az embert, tele jóakarattal.

– És kérlek szépen, tisztelettel... – kezdi történetét, melyet időnként a „fééélelmetes” felkiáltás szakít meg. A sátras evőhelyen körbeüljük az asztalt, még én is laffantok egyet a pohár széléről lecsorgó Szingha sörből, vagy a Chang-ból, mindkettő kedvemre való, Tigris, illetve Elefántot jelentenek. További kedvencem a görögdinnyéié, hidegen. (*Watermelon shake*.) Enni pedig kókusztejes csirkelevest szoktam indiai citromfűvel, vagy ha nem bánom, hogy könnyem potyog tőle, akkor „green curry” levest. Utána elég egy tálka rizs, tojással, fokhagymával vagy kesudióval. A rizs keleten egész más, mint amit megszoktunk. Nem „gyárban készül”, hanem a termőföldeken és finom étel lesz belőle, nem pedig széthulló, ízetlen köret. Hadd idézzem kedvenc haikumát: „Bódít a zsenge rizs illata, vándorlók-jobbra nyílt tenger.”

Egy kirándulás alkalmával szemem láttára készített vendéglátónk „Pad Thai-t”, *wok*-ban, bambuszcsirával és apró rákocskákkal. Sandi-nél a sátor alatt gekkó fut a falon, jó a zene és miközben rövid banánt adunk az utcán járó szerencsétlen sorsú kölyök elefántnak, megjönnek régi kollégáim is. Főnököm kanállal eszi a kesudiós csirkét rántottéval, rizzsel és jó étvággyal. Hiába, nagy embernek sokat kell ennie a thai kajából. Meg is bámulják „nagy, fehér barátaimat” az utcán, itt, ahol a fiúk is hajlékonyak, mint a növény, csillog a hajuk és tiszta a bőrük. Zoli megfontoltan gesztikulál a villával, Misi most mondja el ötödször, hogyan csapott beléjük húsz évvel ezelőtt a villám. Ezek a „kitalált igaz történetek”. Nevetünk, mert akár sírhatnánk is. Hiszen minden elmúlt és megöregedtünk. De mégiscsak jobb nevetni. Jani ma nem jön vacsorázni, sötétben is a medence partján marad. Meleg van, csak a víz locsog. Kiderül, hogy „negyven éves kitérő” – azaz a repülés – után végre kerámiázni szeretne nyugdíjas éveiben. Persze, tele feldolgozandó afrikai, indiai élményekkel. Ő már nem megy a közös vacsorákra.

– Már ahogy veszi a levegőt, tudom, mit fog mondani – mosolyog a barátain.

A Suan Pakkad lábakon álló lakkpavilonja, J. T. tikfaháza és a Kamthieng-házon

kívül kevés nyugodt hely van Bangkokban. Talán még a Márvány-templom. De a Wat Po, a smaragd Buddha környéke, a fekvő Buddha, akinek „anyagyöngyökkel” rakták ki a talpát, a meditációs központ, aztán a híres Úszó Piac, ahol te is beülhetsz az egymást sodró árus-csónakok egyikébe – mind nagyszerűek, de mindig nagy a nyüzsgés. Más egy rizsföld, ahol reggelente vízibivalyok dolgoznak (később már csak fürdenek). Más egy orchidea ültetvény, ahol kémcsőszerű üvegekben oldalt fektetve hajtanak levelet a virágembriók. Más egy kókuszpálma erdő, ahol kötélletrákon másznak fel a kókuszvirághoz, hogy cukrot főzzenek a nedvéből. Más a Kwai folyón tutajozni öreg thai hajóssal, akinek a lábujja az idők során kapaszkodásra alakult át. Vízililiom és szent lótuszvirág üldögél a folyón, meg a hatalmas kőkorsókban is, halacska társaikkal.

Sok bábész léhűtő jár arra ugyan és az állatok nyilvánvaló szedálását sem nézem szimpátiával, de a „tigrises szerzetesekhez” azért el kell menni. Csak nem pirosban. Az feldühíti a tigriseket. Szerencsénk volt, mert a sárga csuhás, kopasz szerzetes egy egészen kicsi, újszülött tigrist mutatott fel nekünk diadalmasan a kezében. A nagyobbacskát meg is simogattam. Aztán „lovagoltam” elefánton a szakadó esőben, esőerdőben. Fel kell mászni egy emelvényre és onnan lehet átlépni az ormányos „tetejére”.

De a versszakok közötti „refrén” mindig az Indra szálló környéke. Az ismétlés megerősíti az élményt. Kémiai folyamatok útján rögzül az agyunkban.

– Hát, már te is este ébredsz fel? – kérdezem utcai kutyahaveromat, akit eddig mindig csak dögleni láttam. Csóválja a farkát felém. Abbéli tűnődéseimben, hogy mi is az az otthon, megállapítást nyert: ahol megismer a kutya, ott otthon vagy.

Egyik nap úgy alakult, hogy a Mamánál bekaptam ebédre néhány falatot, véletlenül egyedül. (Mama egy duci thai néni, akihez csak a helybéliek jártak, garázsból kialakított, néhány koszos székkal és szalvéta helyett az asztalon díszlekedő wc-papírral felszerelt étkezdéjébe) Minthogy egyedül eszegettem, a Mama is odaült mellém, beszélgettünk. Aztán belenyúlt a tányéromba és kidobta belőle a kifacsart citromot, hozott újat.

– Fogságba estél?? – kérdezte mosolyogva Levi, mert látta szorongásomat.

– Ja... töröltek egy járatot, maradunk még két napig.

Na, ebből megint lakk-pavilon lesz! Fekete-arany deszkák és a Suan Pakkad egyéb régiségei: Hangszerek, ékszerek, ásványok, csigák. Vízben álló teraszok és a teraszon csillogó kis vizek. Minden fából.

Később végképp fellázdadtunk a város ellen és lekocsikáztunk Hua Hinbe, a tengerpartra. Végre két nap tiszta levegő! Homokos-vizes kutyák rohangásznak a parton, egyik könyvvel a szájában lohol, egy strandoló utána. Kicsi, bájos, peckes lovak, nyegle lovasokkal. Ez már néhol muzulmán vidék. A szélre támaszkodni lehet, de forró. Sós, meleg és zöld minden. A legszebb a reggel. Ahogy a csöndben előkúszik a végtelenből a tenger. Inkább az ő locogását hallgatom. Többet mond. A panzió teraszán állok, nem is kövé, talán angyallá válva egy pillanatra. A székek mögött a végtelen. És mégis oly közeli, gyermekkorom meséiből fogant... Pendül a húr, ahogy megmozdulok. Visszatérek a testembe.

– De jól le vagy sülve! – hányják a szememre otthon.

– Szakmai ártalom – válaszolom. Nem vágnak Bangkokba, mert ott minden csupa szemét. Ez igaz. De nem kell megenni. Sőt, belefeküdni sem kell. Csak van. Kit zavar?

Azért egy-két apróságra felhívom a figyelmed: például ne ülj le ott a földre, ahol hűgyszagot érzel. Ne csodálkozz, ha kilóg egy láb a boltból, és a földön béna koldus csúszik a százlábú tömegben. Valamint lógó csöcsű kóbor kutya megsimogatása után ne edd kézzel a rákot. Veszek újra fillérékért lilát, thai selymet, gyümölcsöt, virágot.

„Mindennapi papajánkat add meg nekünk ma, kevés citrommal.” Főpilótánk telefonál, mert fölborult a műsor.

Ahívott fél ijedten mentegetőzik: – János, én akkor szabadságon leszek...

– Igen? Akkor hajtsd végre! – szól a parancs.

És Laci végrehajtja. Elmegy szabadságra.

Mostanában már nemcsak Budapestről repülünk Bangkokba, hanem az Omán Air színeiben, Maszkatból is. Onnan rövidebb. Viszont így az utolsó halvány kísérletünk is meghiúsult arra nézve hogy megállapítsuk: hol, hány óra van? De kit érdekel? „Ha nem érdekel, hol vagy, nem tévedhetsz el” – mondta egy vándor és mi így vagyunk az idővel.

Úgy rohangászunk India felett, mint egy elmeháborodott madár. Oda, s vissza.

Új otthonom: „Macskát”, azaz Maszkát.

„A kék madár álma”. Mi ez, filmcím? Nem ez egy édesség neve, amit a hajón ettem, a Zenehajón, 1987-ben. Talán Málta és Isztambul között. Tehát valami emlékem már volt az arab világról. Nem rossz hely. Maszkatban kevés a turista, azok is inkább német nyugdíjasok.

Nem éget a nap, de langyos a tenger, különösen dagálykor. Végre nem nagyszabású szállodák, hanem házikók, a fürdőszobában napos ablakkal. Egyik oldalán besétálok a virágok közül, másik oldalán kísételek a teraszra, a kék madár mellé. Akkora a csend, mintha egyedül lennék, csak a tenger zajong. India illata leng a sötét fabútorokból, hűvös a kő, emberi a szőnyeg. Maldive és Mauritius jut eszembe róla. Valaki vágtat a tengerparton, szőrén üli a lovat és a ló csak előre-hátra mozog, le-föl szinte semmit. A thaiföldihez hasonló, kicsi, tüzes paripák ezek is. Alkonyaikor a szürke és a pej lóval hármásban ácsorogtam a vízben, jólesett a fürdő mindannyiunknak.

A szálloda előcsarnoka nem hasonlít az eddig megismertekhez. Homok, benne kagylók, ezt fedi az aszal üvege. Arab-piros szőnyegek, párnák a kávézóban. Ok is a földön ülnek, rossz emberek már nem lehetnek – gondolom könnyedén. Útközben, az út szélén kecskéket legelésznek, vagy inkább a szemétkutatóknak. Kóbor kecskéket, mint a kutyákat? Aztán hirtelen egy ragyogó színes építmény elé érünk: lila kupola, mozaikos óriás. Harminc kilométeren át szakadatlan virágoszlop a sivatagban. Ez a gazdagság. Kősvivatagban. Olaszországban nyílik így a leander autósstrádák mentén, de az ott a természetes növényzet.

Ezt a nem múltó virágoskertet folyamatosan locsolják, sőt, a termőföldet is messziről hozták ide. Imponáló, de ugyanakkor aggasztó is. Sziget épül a tengerben, sípálya a homokban? Európában meg nagy lelkesedéssel tesszük tönkre azt, amink van. Leginkább a vizet. Mert – amint az látható – víz nélkül semmi más sincsen.

Misztikus arab szépség adja át kulcsunkat, szeme már látható, kivillan kendői alól. A mi lányaink is „nővé válnak” kalappal, fátyollal fejükön. Persze ez egyfajta viselkedést, fegyelmezett arcot is feltételez. Valós eleganciát, szerénységet és vonzóerőt.

És mégiscsak az LHBélával vagyunk! A lajstromjel a régi repülőgépünkön, bánom is én, hogy pirosra festették a farkát! A felszolgálás amúgy tízszer szebb és bonyolultabb egy arab járaton, mint a spórolós, ipari méretekben üzemelő euro-amerikai légitársaságoknál.

A piac! Minden világtájon árulkodó jellegű. Kulcslyukon át nézve, de kaleidoszkóp-szerű képet nyújt az országról. Torontóban a Szent Lőrinc csarnok, Bangkokban az Úszó piac, az Athéntől másfél órányi hajózásra lévő Poroszon árbocok

közt kukkantok be a halpiacra. Bahrein-ban az „arany-áruház” is a piacon van, több emeletes épület, kizárólag ékszer- és aranyüzletekkel. Maszkatban is a kikötő mögé épült a piac, fakazettás mennyezet, macskaköves járda. Már megint a színek! Almomban is a színeket látom, szabaddá tesznek!

Tömjénes füstölő illata legyen. A krisztinavárosi templom kúszik be gondolatomba. A Karácsony, de nincs hó, arrafelé sose volt divat. Volt ellenben arany, tömjén és mirha. Meg csacsi. Fából faragott, különböző méretű *Korán*-tartók. Emlékeim, veszek egyet. Végtére, a Biblia is belefér.

Utazásaim során rá kellett jönnöm: én szinte kizárólag az úgynevezett „magyar konyhát” nem bírom. Illetve a szabadtéri előadásban készült bográcsos, slambuc ellen semmi kifogásom. Csak az éttermek ételeitől telek el rögtön a harmadik falat után, semmi kedvem üldögelni az izzadt olajszagban. Oda vagyok azonban a csicseriborsó krémért, alig várom a pisztáciás sütit, a krémleveseket igaz zöldségből és a sült rizst, padlizsánnal, vagy ananással.

Jó a napnyugtát pálmafák alól, pezsgőfürdőből nézni és csigaforgatókkal sétálni a szűz tengerparton. Teve barna szemeibe bámulni egész közeli és hatalmas szempillái mögött meglátni a bánatot. Pazarló jázminvirágok szemetében járni, madárzajra ébredni, rikoltozó csendre.

Egyik este vihar tört ránk, dörgött, villámlott, illatok iramlottak a meleg szélben, egy csepp eső nélkül. A sötét tengerparton egyedül álltam és azt hittem, képzelődök. A partra vetődő hullámok taraja nem fehér volt, hanem foszforeszkáló zöld. Kékeszöld fények gurultak elő cikázva a sötétből, majd foszforeszkálva összetörtek a parton. Talán világító algákat láttam? Nem tudom, de ijesztően szép volt.

Érdekes, itt, Ománban nem hiányzik a japán tea, mint ahogy Japánban fájna, ha arab zenét kéne hallgatnom. Mindennek meg van a helye és ideje. Thaiföldön nem zaklatnak fel az eszkimók, és a Tisza parti vályogházban, búbos kemencével a hátam mögött, furcsállanék egy nagy csokor orchideát. Sejtjeim velejéig azonossá kell válnom azzal a környezettel, ahol éppen vagyok. Kultúrákkal, tájakkal, emberekkel. Átszűröm magamon őket, ott, ahol megengedik, hogy világukba lépjek.

A tengerpart él, az apályos iszapban madarak turkálnak, csőférgesek lukacskaí, „vándor-csillagok” – viszek belőlük a pestimrei gyerekeknek –, csigák ezrei. A reggel és az este a legszebb. A gekkó, a minden este pazarlóan földre hulló, hatalmas virágok. Hús nélkül is ízes-változatos ételek, az előbb szaxofonnak, később dugattyús motornak nézett „kandzsár”, az omániak töre, nemzeti jelképük. És „sukram”. Ezt már tudom. Köszönöm. És salala...

Dalolunk? Vagy éppen így köszönünk egymásnak, de bármit mondhatunk, értjük, elég annyit mondanunk: salalah...

Losi Misi térdét csapkodva elénekli hogy „Kiskunmajsán vett malacot”, Jenőt készenlétből szalasztják két hétre Maszkat-Londonba, hiába vigasztaljuk, Jenőke, végecske lesz ennek is, nemsokára megyünk haza... ő csak ennyit mond: „Le vele” vagy még inkább „Lavala”.

Már megint enni kell? Ez a napi három étkezés kitölti életünket, mint kislány koromban a vállalati üdülőben. Hol is zabáltunk rákot utoljára? Bangkokban vagy Japánban? Mindegy. De a nizvai hegyeket meg kell nézni. Kopár anyakőzet. Mint a torta, csíkos rétegei mellénk magasodnak.

Vannak tengeri kutyák. Egyikük hasal az apadó vízben. Hüti magát. A másik türelmesen áll mellette, bokáig benne. Forró sószag. Szél, szünet nélkül.

Valahol a muzulmán és a buddhista világ mezsgyéjén van egy ország, ami egyre inkább kíváncsivá tesz: India.

S bár úgy gondolom, azt se bánnám, ha többet nem tehetném ki a lábam Magyarországról – de az Adriánál és Erdélynél messzebb biztos nem mennék – most mégis úgy érzem: milyen nagyszerű valahová visszamenni! Hiszen csak azt tudjuk szeretni, ami már a „miénk”. Amiből „beerdősült” lelkünk fái nevelkedtek. Egyszer talán még New Yorkot is érdekes volna viszontlátni és Torontó üvegpalatáit... Elnék nyugdíjasként egy thaiföldi tikfaházban és lennék felesége egy japán vadászpilótának... és visszamennék Maszkat-ba az ismétlés örökre rögzítő örömeivel, elvinném szüléimét élvezni a csöndet és a tengert, Mikuláskor.

És ez mind megtörtént. Egy-egy életemben. Egy-egy otthonomban, egy-egy pillanatra.

„Akinek több van, annak egy sincs igazán” – mondjátok joggal. De biztos-e, hogy így van?

Iker-otthonaim vonzásában egyetlen szív dobog. Mindenütt vendég vagyok. A repülésben, a karatében, a zenében. Nincs igazi. Vagy mind az. Mindenki vagyok és senki sem. Az elegáns bangkoki Sofitel medencéjénél figyelem, amint a kis „majomfiúk” szaladgálnak, hozzák a koktélokot, nehogy a gazdag európaiak megnehezteszenek. Ha tudnák, hogy én csak röhögök rajtuk... Inkább a bolhás kutyákhoz és a maszatos arccal kéregető gyerekekhez tartozom.

WA-DO annyit tesz: a béke útja. Ez a legjellemzőbb a világra. Úton lenni, menni valahová.

Otthon elfonnyadnék. Csak az indulás és érkezés öröme, a változás misztériuma – és fajdalma – emeli igazivá otthonainkat.

Vándor vagyok, vendég a földi létezésben.

Ülünk, India felett.

Amikor Budapestről repülünk Bangkokba, India előtt két-három órával csuda dolgokat lát az ember. Erre szoktuk mondani a földfelszínét kémelve, hogy „itt biztos olcsó a telek”.

– Ez micsoda? – néz le ifjú kollégánk a kő kő-hátán vidékre.

– Nem tudom. Hegy. A Hold felszínét sem ismerem kevésbé... – hangzik a válasz.

Aztán kisvártatva újra látjuk Bangkokot. Már oda sem figyelek a kisbuszban, pálmafák, lángfák suhannak el mellettünk. Valami máson gondolkodom. És megint az otthon fogalmába botlom. Ahol elkalandozó gondolataim háttéréként észrevétlen bambuszerdők zakatolnak – az megszokottá vált. Tudattalanul, tehát nagyon mélyen rögzült.

Erre feleszmélek, és hagyom magam vergődni az „igen” és a „nem” hullámvonalai közepette. Kell ez nekem, vagy nem? Jó-e megint megérkezni a silány kunyhók és luxushotelek városába?

Győz az „igen”. Boldog Bangkok fogad, mert már volt időm megszeretni.

Micsoda megkönnyebbülés az egyébként piszkos és kicsit már unalmas Indra szálló környéke, ha új szálláshelyünkről taxizhatunk vissza, fáradságot nem kímélve! Szébb ugyan az új Sofitel pálmás kertje, de valahogy mégis jobb a régi...

A kavarodás most már teljes. Ki kivel van, volt és lesz, melyik személyzet honnan jön és egyáltalán, mit keresünk mi itt ennyien?

Fesztivál lett, Nagy Találkozó! Végre mindenki itt van! A liftből Misi lép elő és a sátorlapos étteremben húszán üljük körül az asztalt, még az egykori Fokkeresek is ott vannak! Olyan ez már, mint egy nagy, tűzijátékos finálé. Egyszer, gyerekkoromban

szüleim cirkuszba vittek. A parádés előadás végén felvonult az összes szereplő és minden addiginál látványosabb, színesebb ünnepléssel kápráztatták el a közönséget. Apu ekkor szólalt meg: „Na, ez már a finálé...” Azóta is hallom a hangját. Mert pici gyerekszívemet megütötte valami bekúszó feketeség, ünnepélyes búcsú a csillogásban. Hogy a legnagyobb pompában – épp abban – már észrevétlenül megjelent az elmúlás. Hátborzongva ültem barátaim mellett. Nem *között*, mert valami kiemelt a társaságból, pedig velük nevettem. Mintha filmen láttam volna őket. Egy ilyen pazar előadás után már csak azt lehet kiírni: „vége”.

„Csak ami elvész, az a miénk igazán” – fut át rajtam hirtelen.

Miért sírsz? – kérdezi egy hang képzeletben. „Mert soha többé nem... Mert ezentúl mindig!”

Ezekért szoktunk sírni. Vége lesz? Vagy éppen ellenkezőleg, most már végleg arra kárhoztattam, hogy szállodaszobákban töltssem az életem? Melyik a borzasztóbb?

Szerencsére az élet találkozásokból és búcsúzásokból áll, amint ezt már Dusántól is tudjuk. Nem ismerjük, ami Maradandó. Nem is vagyunk felkészülve rá. Ha majd a „soha” és a „mindig” összeér... nos, akkor talán érettek leszünk elviselni a változatlant. Addig azonban tudomásul kell vennünk: a földön mindennek eleje, közepe és vége van. A falunak, az életnek, a nyaralásnak, a cserebogárnak.

És pont a búcsú az, ami mindent széppé és fontossá tesz. Itt, Bangkokban, ikerotthonaim mindegyikében, egész életünkben.

Ma valaki egy szál virágot tett a pihenő kis vízibivaly szobor füle mögé. Egy bambusz törzse irdatlan hosszúra nyúlt, hajlékony lengése égbe viszi tekintetünket.

Al-Sawadi, Omán. Egy fehér és egy fekete alak sétál a tengerzúgásban. Lassan a láthatáron túlra érnek.

Unottan ültem az arab A300-ason, utasként, London felé indulván. Már megint. De ahogy gurultunk a futópálya felé, valahogy betoppant gondolataim közé egy „másik manó” is az unatkozó mellé... Rájöttem, most vagy arra leszek kárhoztatva, hogy idegen éghajlaton, idegen emberek között, szállodaszobákban töltssem az életemet, vagy...

Közben egyre gyorsabban gurultunk a felszállópálya felé, fogytak a szűrős bokrok, a száraz homokpadkák.

...vagy sose látom többet ezt a vidéket. Nem kell több nyavalyás inget vasalni, nem kell bőröndjeinket ráncigálni koszos lépcsőkön keresztül, nem vetődik ránk a maszkat-i ablakok színes üvegfénye, mielőtt kilépnénk a forróságba, fehér oszlopok közé. És ekkor elszorult a szívem... a felszállási engedélyt megkaptuk, előttünk a pálya forró torka. Most már biztosan tudtam, hogy nem látom többet... Megváltozott a táj. Az unott és kiszáradt bokrok felegyenesedtek, talán virágba is borultak, amint elrepültünk fölöttük.

Minden akkor édesül miénkké, amikor a búcsú üzenete utolér.

A repülés teljesítette feladatát az életemben. Most más jön, ami persze ugyanarról szól, másképp.

Illetve, még egy pillanat!

Azt hiszem, 18 évvel ezelőtt – első japán utazásom alkalmával – nem gondoltam, hogy amikor a legközelebbi reggel Japánban köszönt rám, nem megilletődött utas leszek,

hanem egy magyar utasszállító repülőgép pilótája. Japánba bármi módon briliáns élmény eljutni. Hát még, ha a „panorámás” pilótafülkéből vetődhet rá a tekintetem és egy augusztusi Tokió után novemberben is visszatérhetek még egy hétre.

Moszkváig gyorsan eljutottunk, odáig ismerős „csapán” jártunk. Így aztán joggal érezhettük a „Semerremotyó” repülőtér átrepülése után, hogy elindultunk. Elindultunk és teltek az órák. Még mindig csak Oroszország, Szibéria, megnyugtatóan néptelen erdők.

(Talán még néhol érintetlen a természet?) A hantik és mansik földje Vikár tanár úrtól ismerős, a népzene órákról, de egyébként ismeretlen népek felett repülünk, szégyellem, hogy fogalmam sincs, kik ők és mivel foglalkoznak?

Kicsit kimegyek aludni – rajtam a sor, befekszem a priccsel ellátott „előszoba szekrénybe” – és amikor két óra múlva visszabotorkálok a pilótakabinba, még mindig világosság dereng. Vagy már megint? Hirtelen nem tudom, ez most alkonyat vagy pirkadat? De aztán rájövök, a „pár perces” éjszaka már elmúlt – magasan északon repülünk – és a bizonyára meghibbant irányító „*Dobre útram-ot*” köszön. Hiszen nem is volt éjjel. Elképzelem őt odalenn, kis medve járta kunyhójában, ahová helikopterrel szállították el a egy hétre (mivel út nincs), hogy tudjon velünk rádiózni. És ez így megy tovább.

Aztán Habarovszk és az Amur után mégiscsak megtörténik amit már nem hittünk: véget ér a szárazföld! Azon kapom magam, dúdolgatok: „... és a Csendes óceánnál véget érnek a csaták”. Itt van hát, ahol minden véget ér. Vagy elkezdődik. Itt van a Csendes óceán, lassan kirajzolódnak a japán szigetek körvonalai, a párás, ragyogóan fénylő reggel már a Felkelő Nap országáé. A világ végén járunk. Azaz, hogy a kezdetén. Amikor a kettő összeér, Dátum vonalat rajzolunk a térképre, elintézzük ennyivel a képtelenséget. Vigyázat! Szökik az idő! A vég rádőlt a kezdetre, Jin rázuhan Jangra és minden feljebb emelkedik egy „oktávval”.

„Amit eltemetsz, nem más, mint vetőmag” – írta Saint-Exupery.

Hiszen ez Dél! – lelkendezek vidáman, amikor az utolsó néhány méteren, a naritai pálya felé suhanva buja zöld bambuszerdők fogadnak, 32 fok, fátyolos pára.

Áttérve saját lábamra, különös, a görögöknél ismeretlen kabócazaj fogad, madarak kurjongatnak és mindennek közepén egy falu áll, Narita a neve. Nem messze szállodák magasodnak, Jumbók morajlása ébreszt kicsiny szobámban. Az igazság az, hogy a japánok az euro-amerikai társadalmak által nagyra becsült dolgokban IS felülmúlnak minket. Szótlan a légkondi, úszik a lift, nincs jobb autóiknál. Hiába kis „műanyagdoboz” a szobám, hiába cuppan be a hangszigetelő ablak tökéletesen, nem érzek légszomjat. A kondi szabad levegőt ad, észrevétlenül, mintha nem is volna. (Máshol első dolgom kikapcsolni, mert zajos, hideg, fűj és néha még bűdös is.) Tiszta a víz, iható a 9. emeleti műanyagdobozban is. Az ágyon kimono vár, a vízforraló mellett végre japán tea. Szerény kis LCD. A takarítást végző hölgy neve. *Biblia és Buddha tanításai*. Odalent erdő, úszómedence. Amikor pedig kollégáimmal a buszra várva egy viccen akkorát nevetünk, hogy pilóta társam spontán és azonnal prüszköli ki a vizet szájából az ellenállhatatlan jókedvtől, akkor megnyugszom: nincs baj, talán nekünk is sikerült megőriznünk valamit gyermeki tisztaságunkból, amely nélkül nem volnánk képesek a boldogság önfeledt érzésére.

Fudzsjama. A japánok szent hegye. Hát persze, hogy szent. Minden szent. Kérdés, ki, miben fedezi fel? (Ha egyáltalán felfedezi.) Lehet egy templom, egy hegy, egy virág – bármi. És persze mindegyikünk. Egy lélekdarabka ott lakozik minden sejtben és újra egyesülni akarván Teljessé, húzza előre a világot, megállíthatatlanul.

Tiszta minden, de nem zavaró a rend. Mert magától jön. Tiszta étel, – tiszta lélek. Nincs alku, nincs borralaló. Nem feltételezik senkiről sem, hogy csálni vagy lopni akarna. El sem tudják képzelni! Ha valamire „nem” a válasz, az is mosollyal érkezik, és a mosolyból az a felismerés szól hozzád, hogy „nem baj”, nem olyan nagy baj az, hogy európai kártyáddal csak a repülőtéren tudsz pénzt kivenni. És csodák csodája, már nem is bosszankodom, hanem visszamosolygok. Az autó pedig megáll és lekapcsolja fényszóróit, hogy zavartalanul tudjak átsétálni előtte – a tilosban.

Fordított irányban haladunk. Az öklüket rázok a pusztulás, az előzékeny-alázatosak a végső élet felé.

És milyen különös! Itt nem rettegek, hogy megáll velem a lift, a metró. Még a csukott ablak sem fullasztó. Talán, mert „szent”... – nevetek. Apró világosság utazik minden lifttel és metróval.

Lám, takarítják az aluljárót. Fehér kesztyűben. Nem fetreng a sarokban hajléktalan drogos és nincs hűgyszag. A nők állítólag visszafogottak, sőt, merevek. Szerintem tudnak viselkedni, öltözetükben sem kihívóak. Igen, valamelyest infantilisak, a mi oldalunkról nézve, de náluk ez őszinteséget, ártatlanságot, a világra való nyitottságot jelent. „Bugyuták” – mondta valaki.

Másképpen látva ugyanazt: az ész jelenleg az emberiség fejlődésének legnagyobb akadálya. Agyunk mint eszköz hogyan érthetné meg azt, ami létrehozta őt?

Már hallom az ellenvetést: a nagy művészek, elsőprő személyiségek a nyugati kultúrákból nőnek ki. Kérdésem: ki törődik ma Európában a kimagasló személyiségek romlott, örülséggel határos művészetével? Egy zárt kis közösség. A többiek rágcslálják a csipszet a tv előtt. Itt azonban név nélkül, gyermekien alkot mindenki: rajzol, énekel, haikut ír.

Szóval Fudzsjama. Minden út zarándokút. Csak rá kell döbbernünk.

Másik „zarándoklatunk” Kamakurába vezetett, ahol a tengerparton tábla figyelmeztet a „cunami veszélyre”. Egy alkalommal az egész város víz alá került, csak a dombon levő magas Buddha-szobor maradt meg. Nem vártam túl sokat a bronzszobortól, többen voltunk, nemigen nyílt alkalom a csendes elmélyülésre. Annál megdöbbenőbben bocsátotta ki varázsos sugarait ez a kedves, hatalmas bronzöntvény. Nyilvánvalóan élt. Végtelen nyugalom, magabiztos derű, szelídség áradt körülötte. Próbáltam rálelni az okára, a ruharedők folyásában, a fej formájában, de titokzatos, tetten nem érhető csöndben ült.

Teltek a napok. Délutánig a kabócák rajongtak a busz megállóban álló fán, alkonyattól a seregélyek. A naritai parkba minden nap visszavágytam. Végigdőlni a lugasban a padon és figyelni. A csendre, a fákra, a kabócákra, az illatos erdőre. És befelé. Próbálok megszabályozni parttalanul rohanó gondolataimat, amelyek egymást lökdösve kérnek utat, kontroll nélkül. Hogy meghosszabbodna az idő, ha nem rohannánk állandóan bajtól bajig, élménytől élményig. (Minél erősebben süttött a nap, annál keservesebben „sírtak” a kabócák.)

Illedelmesen belekeveredtem egy tea ceremóniába, megtanították, hogy kell fogni a csészét. Jártam a kalligráfiai múzeum hűsében. Életem egyik legszebb napja. „Seizában” ebédelek, tempurát, mizolevest szürcsölök egy több száz éves faéptmény papírfalai között. A tatamira már papucsban sem lépek. Jó a nyers hal. Nem fekszi meg a gyomrot. Utána akár edzeni is lehet. A kalligráfia gyönyörű átmenet a rajz és az írás között. Van valami hasonló a japán és a francia ízlés között. Nemcsak a vékonylábú lányok.

Szállodánk medencéjénél japán családok töltik szabadságukat: a férfiak hancúroznak a vízben aprócska gyermekeikkel, a nők a partról szemlélik őket, fedett

fürdőruhában. Igaz, többnyire újból babát várnak. Tudják, mi a dolguk. Nem akarnak sem férfinak, sem kurvának látszani...

Nini! Égszínkék farkú gyík! Átszalad a lábamon aztán megáll és vár. Minden megmutatkozik előttünk, csak éppen figyelemmel kell lennünk iránta. Még Isten is.

Szép a tó. Sintoista jelképek, lugas, japánkert. Szitakötő. Más nyelven nem is tudom, hogy mondják a szitakötőt? Csak éppen japánul. „Tonbo”.

Ki érti ezt? Itt még a tv-t is érdemes bekapcsolni! Megismerem Mijazakit és az oszakai kézilabda csapatot. Mint a karatésok. Életemben először élvezem a kézilabdát. Másnap meg Comaneci. A hetvenes évekbeli kislány és a negyvenes nő. Meggyötört arc, de étellel teli. Komoly szem. Olimpiai arany. Kicsit értem. Van valami sorsközösség bennünk? Miért van az, hogy ezt is Japánban kell meglátnom? Ok készítenek róla filmet és elemzik mozdulatait mérnöki módon, számítógéppel.

Aztán: „Ame, kumori deszu” – mondja az időjárás jelentés. Már ismerős! Értem!

Másik meglepetésem: a medence. Otthon sose nézek tv-t és viszolygok az uszodáktól. Csak a nyílt vizeket szeretem. De most elcsábulok, aggódva ugyan, hidegnek vagy melegnek fogom-e találni a „művizet”? És láss csodát: újra megismerem a víz, az úszás élményét. Újraszülettem?! A Jumbók egyre laposabban kúsznak fel, ahogy nő a hőség. Már szinte a medencéből kúsznak elő.

Hogy lehet, hogy itt mindenki mosolyog? Mindenki kedves? Senki nem torlódik be a másik gondolatai közé, kéretlenül? Nem küszködnek haszontalan problémákkal. Nem villogtatják vitakészségüket és a maguk dolgával igyekeznek foglalkozni. Jólétben élnek és jóban vannak isteneikkel.

Tokió, Fukuoka, Aomori, Szendai. Ezek azok a repülőterek, ahol érintettem a talajt. Fukuokában meleg van, és rövid a pálya. Bámuljuk a terhelési lapot, mintha attól hűvösebb lenne.

– Ha még az alacsony légnyomással is helyesbíték, nemigen jövünk el innen...

De abban maradunk, a japánok picik, ügyis kevesebbet nyomnak, mint a lapon használt átlag 80 kilogramm.

Aomori az ősz. Momi-dzsi. Azt hittem, csak a képeslapokon létezik korall-narancs-tűz-zöld erdő, aranysárga napsütésben. Már a levegőből is lélegzetállító. Hát még a Hargita... akarom mondani Hakkoda tetejéről! A havasi virágok közül lepillantunk a tengerre, Hokkaido irányába.

Láttál már nyitási ceremóniát egy japán áruházban? A ceremónia, úgy látszik, lényeges része itt az életnek. Nem formáság.

Sushi-bár körszalagja, ahol saját vízcsapodból jön a forró víz a porított zöld teához.

JUSCO, ami megint más, mint a TESCO. Pedig legalább olyan gazdag, mint a nyugati „plazák”, mégis eredeti a hangulata. Végre van benne más is, mint a New York-tól Moszkváig bárhol meglehető áruhalmaz.

Egy órát ülök az áruház bejáratánál. Nézem a kendő közvetítést. Már szinte ugrok, mozdulok – velük. Ennek is megadják a módját. Van ruha, van fegyelem, csönd. Ceremónia.

Szeretnék egy ilyen csillogó fekete hajú kisfiút!... – bámulom a köröttem lévőket. Felmegyek a sokemeletes, „A” betű alakú épületbe, annak is a tetejére. (A = Aomori)

Kecskemét testvérvárosának kikötőjére látni, a tengerre, mely alatt a világ leghosszabb alagútja vezet át a szomszédos szigetre. Almaecet és alma mindenhol, őszibarack, egyenként becsomagolva. Lógatom lábamat az „onszen” feltörő forró

vizében, a kő is jó meleg alattam, de elkeli a pulóver. Éra nem tud éjjel aludni, ezért egyedül „kísért” hajnali négy órakor a kisváros néptelen, tiszta utcáin.

Most veszem észre, hogy szálláshelyünk szomszédsága egy buddhista templom. Cipőm letéve a lépcsőn, belépek. Ülőpárnáikon készülődnek a szertartáshoz. Beengednek, sőt, fényképezni is hagynak. Noha a fénykép a valóságnak csak igen vékony metszetét közvetíti felénk. Nemcsak a füstölők illatát nem lehet megörökíteni...

Eszem a vörösen csillogó kaviárt. A rizs is étel. Gyöngyöt eszem. Aztán egyszer csak elmegy tőle a kedvem. Szeretném, ha a kishalak inkább megszületnének. Ahogy a víz soká készül, de egy adott pillanatban forr fel... Néha beérik egy-egy régen motoszkáló gondolatunk. Eljön az ideje. A húsról – vagy bármi másról – való lemondás nem hinném, hogy elhatározás kérdése. Mély meggyőződéseink egyszer csak létrejönnek, ha eljön az idejük. Erőltetni, siettetni nem lehet.

Ha egyszer újraszületnék, tolóajtós, papír-fa-üveg életet élnék. És lifteznék egész nap, fel az égbe, örök üvegházba, tengerek tetejére!

Már egész bátran közlekedek Tokióban. Lelkesen, otthonosan, de mégis tétova szorongással – mint egykor Párizsban – egyedül vágok neki az esti városnak, hogy harminc millió ember között megtaláljam ismeretlen ismerőseimet. Engem könnyű felismerni az utcán, így hamarosan hármásban gyalogolunk az edzőterem felé, a sok dános japán mesterekkel. Belépünk a dojoba. És amikor meglátom a MI mozdulatainkat, meghallom a MI szavainkat – minden súly leszakad a szívemről! OTTHON vagyok!

Otthon vagyok a világ végén is, mert – ich, ni, szán – mindennapi kenyerünket fogyasztjuk, ők beszélnek az én nyelvemet, nem is fordítva! Ez nagyon vicces! A kölcsönkapott gí-t lefényképezem, ez volt rajtam, „made in Japan”, a 7. dános mestertől.

Ennél több talán már Japánban sem történhet velem. Mosolyogva kúszik velem haza az éjszakában a Skyliner hosszúorrú vonata. A város fényei, kis utcák, lakások ablakai mellett úszunk el Narita felé.

Néhány újabb almalé után, összecsomagoltunk és hajónk a levegőbe emelkedett. Tizenkét óra dorombolás vár rá. Az első percek lelkesedése – előttünk emelkedik ki sötétkéken a Fudzsijama, belelátunk a kráterbe – idővel álmosító zsongássá enyhül. A Góbi sivatagot átaludtam, pedig kíváncsi lennék életük mikrokozmoszára. Moszkvánál már pakolászunk. Nagy az öröm. Mindjárt hazaérünk!

„A Kilónál jó lesz?” – kérdezi halkán Levi kigurulás közben Ferihegyen. Egy másodperc megrökönyödött csend után felvihogok. Hiszen ezt a jó kis Fokkeren szoktuk kérdezni, amivel a pálya közepétől is (a „Kilótól”) gond nélkül fel tudunk szállni. Nem úgy a New York-i járattal. Annak idején sokat repültünk együtt a Fokkeren. Most – mindketten a 767-esre kerülvén – kettesben vágunk neki New York-nak. A felkészülő helyiségben tréfálkoznak is cimboráink: „Mi van, ma Fokker megy NY-ba?” Drága, jó kis Fokker! Most már újra jó ránézni. El kellett hagynom ahhoz, hogy szeretni tudjam. Van ez így.

Később, Izland után megteszem szokásos sétámat az utastérben. Hosszú ideig gyalogolok. „És ez Mind a miénk..!” – gondolom félszegen, de boldogan. Jó így útnak indulni. Hogy borsózik a hátam a gyönyörűségtől, amikor teleszívja magát levegővel csodálatos madarunk és nekilódulunk tíz órának.

Volt egy alkalom – Japánból repültünk haza üresen, utasok nélkül –, amikor valami egészen különleges dolog történt velem. Nyári charter járatok befejezéseként, az utolsó japán csoport hazaszállítása után, hazafelé repültünk, kicsit oldottabb hangulatban, mint egyébként. Csak magunk közt voltunk, az egész hatalmas repülőgépet birtokba vehettük. Pihentek a lányok is, vagy halkán beszélgettek, képeket nézegettek az üres sorokban. Mint egy iskola az évváró után. Kevesebb, de több is az, ami jelen van velünk ezen a hosszú éjszakán. A nyár eltávozott, a fejüket hajtogató utasok is. De a szívünk teli élménnyel. Talán többel is, mint az elmúlt hété. Van idő végigfuttatni repüléseink filmjét a fejemben. Még régebbi tájak is bevillannak. A Maldive „mennyország”, a seychelles szigeteki óriás teknősök, akiknek ugyanannyit ver a szívük háromszáz év alatt, mint az otthoni kiscinkéé teszi három év kalodájában. Eszembe jut a torontói csokoládé fesztivál, a New York-i macskakiállítás. A bangkoki taxis, akin kék ing és farmer, mezítláb nyomkodja hol a féket, hol a gázpedált. A nagyon öreg és szent „bánján” fa kusza légyököreivel. Megszomjazván, kiballagtam egy csésze teaért. Megittam, két kézben tartva és először csak úgy gondoltam: jól érzem magam.

Béke van, zúgnak hajtóműveink az éjszakában. Nem hiányzik semmi, hallatlanul kellemes ez így. Almos sem vagyok. Mint egy thai masszáz, vagy egy jóga-est után: felpezsdült a testem, gyöngyöző fejbőrömön mintha képzeletbeli korona ülne. Így ültem egy székben, távol a többiektől. Egyszer csak úgy tűnt, nemcsak saját „kültakaróm” pezseg és gyöngyözik, már-már megnövelve létezésem terét hosszú centiméterekkel, hanem a repülőgép is testem részévé válik! Körülölel a gép, a műanyag mennyezet akár a csillagos ég is lehetne, érzem, hogy eggyé válunk, a köztünk lévő levegőoszlop is él, összeköt minket. Utas vagyok, és pilóta. Otthon vagyok és távol. Múlik az idő és – áll. Hirtelen úgy éreztem, ha most egy kozmikus örvény beszipantana, akkor is minden megtörtént már, aminek meg kellett történnie. Pontosabban: ez a valami folytatódna a végtelenségig, ez a csodálatos, megfoghatatlan valami! Csak ültem és olyan mély nyugalom, olyan boldogság töltött el, hogy kicsordultak a könnyeim. Senki nem volt velem és mégis, soha jobban együtt nem voltunk, Veletek, Mindenkiel!

Micsoda kegyelem! Nem vagyok méltó...de hisz a kegyelem valójában nem más, minthogy képesek legyünk átélni mások szenvedését. Mindenkiét. A kishalakét is.

Fehér ingem összegyűrődött és vizes lett. „Nincs nálam semmi sem erősebb” – tolult elő belőlem valami ellenállhatatlan lény, aki nem is én voltam. Lényem szétáramlott és összefonódott a repülőgéppel, azzal, ami alattunk volt és ami fölöttünk. A teljes, ragyogó világgal.

Azóta sem tudom, mi történhetett. Nem is gondolom, hogy hasonlót valaha átélnék. De rejtett összefüggések mégis vannak, és egy-egy aranyszeg koppan a kalapács alatt, bármerre is járok.

Ha megkérdezitek, mivel foglalkozom, már nem „nehézgépező” vagyok. Hanem gyémánt csiszolással foglalkozom. Nem arról beszélek, mivel keresem a kenyerem, még tán arról sem, hogy éppen karate vizsgára készülök-e, vagy valami másra. Életem további részében, jelentem, gyémántcsiszolással kívánok foglalkozni. Bárhol megtehetem.

A japánok állítólag azért ünneplik a cseresznye virágzást, mert az tökéletes. Emberi mozdulat, cselekedet, gondolat nem lehet az. Amiből hiányzik valami – mondjuk vagy a hideg vagy a meleg – az nem lehet tökéletes. Amiben minden egyesül, az az

Eredendő vagy Maradandó Teljesség. Aki akarja, Istennek nevezheti.

Eljárt az idő. Szép volt, jó volt – elég volt.

Ez az utolsó két év a 767-esen az égiek ajándéka volt. Ráadás. Hogy „happy end” legyen a vége. És hogy megint megláthassak valamit, éppen eltűnőben. Én mindig „még éppen” részese lehetek valaminek, ami lezárul, átváltozik.

(„Mintha volna más is, mint ami éppen eltűnik, örökre” – idézet Czigány Györgytől. „A feledésben ragyogás van, velünk és nélkülünk.” – u. onnan.)

Még éppen a Z 142-esen csinálhattam az alapkiképzést, éppen láthattam a TU 154-eseket repülni, ismerhettem a Nagyokat. A repülés csúffá tétele, az emberek géppé tétele, azt hiszem, nem érdekel. Nem érdekel az a világ, ahol mesterségesen generálják igényeinket, hogy utána felértékelődhessen a pénz. Régen mindenkinek volt háza. Ma egy ház felépítése egy élet műve. Ma legyünk adósok, azaz szolgák. Elég a kipufogógázok kábítószeréből, az óriásplakátok kötelező látványából, amelyek ha akarom, ha nem, mérgezik életünket. Elég a minőségi éhezéssel, a látszólag agyonvetett, valójában semmivel tömött tömegekből. Újra szeretném érezni az ízeket, illatokat és minőséggel könnyíteni a mennyiség terhét.

El kell szakadni. Merni kell. Méghozzá – egyedül. Mert akárhogy is: mindannyian egyedül vagyunk. Visszatérni az életbe csak egyedül lehet, saját tapasztalatok útján, ha eljött az ideje. A lényeg egyforma – Thaiföldtől Erdélyig – mindenütt. Sokfelé jártam a világban, de a lényeg ott nyugszik egy kicsi tenyérben és független a földrajzi koordinátáktól.

No meg, nem kell azt gondolnunk, hogy a miénk itt minden, végtelen mennyiségben. A víz véges. Elfogy. Egy dolgunk van: tudomásul venni a parancsot. Erre megtanított a repülés. A „miért” igen veszélyes kérdés. Természetesen szükség van rá, kell, előrevisz, szörnyű csodákat tár fel. De nagy csapda. Miért pont ő? – kérdezem. – Amikor még csak 67 éves volt? „Értettem.” Ennyi válaszuk lehet a Teremtőnek és megköszönni, hogy elhívott az „élet” nevű összejövételre. Értelmetlen biztosat vagy örököt várunk ettől a világtól. Az a mennyország. Ennek a világnak elgondolkodtató szépsége és szörnyűsége éppen végességében és bizonytalanságában rejlik. Ha nem fölösleges dolgokkal terhelnénk agyunkat, hamarabb megláthatnánk...

De ne biztass senkit. Mindenki más osztályba jár. Kosztolányi novellája mást mond egy 6 évesnek és mást a 66 évesnek. Akármit csinálsz, akárhogy magyarázod, nem tudsz 66 évest csinálni a hatévesből. Neki még más a dolga. Majd eljön az ideje.

Eljött.

A búcsú ideje. Nagy változások lesznek, én hívtam életre őket. Ami fölött eljárt az idő, azt nem lehet visszahozni. Kegyetlen kimondani, de még a halottnak sincs helye többé. Ha visszajönne, értetlenül néznénk egymást. (Így viszont kiválóan kommunikálunk.)

Minden változás, észrevétlenül is. De vannak pillanatok, amikor a változás elénk áll, ünneplő ruhát ölt és megjelenik. A változás: egyik állapotból a másikba lépés és mint ilyen, mindig fájdalmas.

Az út nem véletlenül kanyarog. Azért út. Ha nem volna hossza, nem kanyarogna – nem volna út. Minden változik. Semmit nem ígérhetek. Ami tegnap igaz volt, ma nem az. Ami ma nem igaz, holnap az lehet. A repülés is megváltozott az utóbbi húsz év alatt.

Amikor végigmész egy akadálypályán, tisztában vagy vele, hogy nem lesz könnyű. Közben mérgeledsz, ha nem sikerül, ha fáj, mert bevered a bokád. Még sírsz is néha. Ez nem baj. A sírás fiziológiai szükséglet. Csak lásd az út végét, amit te vállaltál. Ne felejtse el, hogy a sok baj, szenvedés mind az út végéhez vezet, ahová érkezni szeretnél. És ha ezt tudod, már fel is lélegezhetsz, abbahagyhatod a sírást. Hiszen tudod: győzni fogunk! Remélem, nem képzelitek, hogy a Jóisten nincs velünk???

Persze előfordul, hogy felfoghatatlan, ami történik. Hogy akik mindig voltak, sosem lesznek.

Hogy nemcsak álmaink válnak valóra, hanem a valóság álommá válik! Ez tényleg felháborító és elviselhetetlen. Szerencsére van egy gát az agyunkban, mely ezeket az egyébként ismert tényeket nem engedi tovább. Életösztön, talán. Így élhető túl a felfoghatatlan. Hiszen semmit sem tudunk arról, ami a halál után jön. Csak találgatunk. A sötétségre annyi fény vetődik, hogy kétségbeesetten észlelhessük: vakok vagyunk! Az Isten irgalma kell ahhoz, hogy vakon is képesek legyünk élni, hogy vakon is képesek legyünk hinni és vakon is megtaláljuk az utat, ami a világosság felé vezet.

***

Leszálltam. Meggurult. Egy fiú szóvá tette, nem lelkendezett, csak megjegyezte: „így kell ezt csinálni”. Az L-H-Béla 2008 szeptember 8.-án földet ért Budapesten. Szakadt az eső. Másfél év nyár ért véget.

Utolsó felszállásunk alkalmával, amikor két nappal korábban elindultunk New York-ba, dúdoltam valami dallamot. Start. Soha ekkora erőt a kezekben nem érezhetsz. A világ születik meg ebben a pillanatban. Semmi lehetetlenebb nincsen, minthogy 180 tonna vad sebességgel a levegőbe emelkedjen. Ha ez megtörtént – bármi megtörténhet.

Arccal a gép felé, hátrafelé lépegetve távoztam, és homlokomhoz emelt kézzel meghajtottam a fejem. Ahogy a bangkoki és tokiói utcákon láttam.

A hiány furcsa dolog. Ragaszkodásunk életünk darabkáihoz. A megszokáshoz. Ahhoz, amit nem akarunk elhagyni, elveszíteni, amibe kétségbeesetten kapaszkodunk.

„Engedd el” – szólt valaki halkán. Ellazult a kezem, ellazultak az izmaim. „Lélegezd ki a rossz levegőt”.

Valaki mosolyog rád.

Nem kell ragaszkodnod a múlthoz. Hiszen úgyis álommá válik életünk valósága. Hiszen úgyis a tiéd minden. IS – IS. Fölé emelkedni csak akkor tudsz, ha elengeded. Különben húz lefelé fekete súlyával.

Engedd elrepülni, aki el akar. Engedd el kezedből, hadd nyisson szárnyakat, hadd járja a maga útját most már. Szabadságot adsz a múltnak és szabadságot kapsz cserébe. Életet.

Az út továbbvezet. Kövesd csak bátran! A vége még messze van – sok a tanulnivaló – de látszólag céltalan ereim, patakjaim már egyesültek, a kis mellékágak beleömlöttek a folyóba és noha még nem értem el, de az utolsó szakaszon már együtt folynak, hömpölyögnek szünet nélkül, hogy majd egyszer, végre elérjék a tengert.

**Ez a
017
példány**

**ISBN 978-963-06-7261-0
ISSN 0866-4420**

Felelős kiadó a szerző

Felelős szerkesztő Tabák András

**2009 Vasas-Köz kft nyomda
Felelős vezető Badó Géza**

Terjeszti a Könyvtárellátó Közhasznú Társaság

**Valamennyi – még kapható – füzet 250 Ft-os áron megvásárolható
vagy megrendelhető az EZREDVÉG című folyóirat kiadóhivatalában
(1082 Budapest, Baross utca 61. IV. emelet 410.)**
